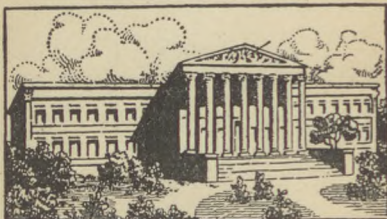

12097
303

MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

018811

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

✻ Egy szám ára 15 kr. = 30 fillér. ✻

MAGYAR KÖNYVTÁR.

OSZTERGOMATI RADÓ ANTAL.

303

IFJ. HEGEDÜS SÁNDOR

AZ ÓRIÁSOK VILÁGA.

AMERIKAI KÉPEK.

MINDEN FÜZET EGYENKÉNT KAPHATÓ.

LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai)

OSZ. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKEZELÉSE BUDAPESTEN, ANDRÁSSY-ÚT 21. SZÁM ALATT.

Minden hó 1-én és 15-én új füzet jelenik meg.

„MAGYAR KÖNYVTÁR.”

Szerkeszti: RADÓ ANTAL.

Egy-egy szám ára 30 fillér. Minden füzet külön is kapható.

A dőlt betűkkel nyomtatott nevek a fordítót, illetve közrebocsátót jelzik. A csillaggal jelzett művek szindarabok.

- *1. Katona, Bánk bán. *Beöthy Zs.*
2. Maupassant. Apró elbeszélések. *Tóth Béla.*
3. Berzsenyi D. Válogatott ódái.
4. Coppée, Kovácsok sztrájkja és egyéb elb. költem. *Radó Antal.*
- *5. Kisfaludy K. A kérők. *Beöthy Zs.*
6. Sipulusz. Humoreszkek.
7. De Amicis. A bor. *Tóth B.*
8. Zrínyi. Szigeti veszedelem.
9. Du Maurier-Potter. Trilby.
10. Csokonai. Dorottya. *Négyesy.*
- 11–12. Arany János válogatott balladái. (Iskolai kiadás.) *Riedl.*
13. Olasz elbeszélések tára. *Radó.*
14. Petőfi. Utí rajzok.
15. Dumas. A kaméliás hölgy.
16. Szomaházy I. Légyott hármában.
17. Francia elbeszélések tára. I. *Ambrus Zoltán.*
18. Rovetta. A becsutelenek. *Radó*
19. Kisfaludy Károly válogatott költeményei. *Bánóczy József.*
- 20–21. Shakespere Szentivány-éji álom. *Arany J.* (Isk. kiadás.)
2. Kármán. Fanni hagyományai. *Bánóczy József.*
23. Byron. Manfred. *Ábrányi E.*
4. Agai Adolf. Viola Vera.
25. Sardou-Majao. Válgunk el.
6. Deák Ferencz 1881-iki első fellrati beszéde.
- *27. Aischylos. A lelánczolt Prometheus. *Zilahy Károly.*
28. Bárony I. Vadástörténetek.
29. Murger-Barrière. Bohémélet. *Radó A.*
30. Béla király névtelen jegyzőjének könyve. *Szabó-Mika.*
31. Molière. Dandin György. *Hevesi Sándor.*
32. Gracza. 1848. márczius 15.
33. Bourget. Három elbeszélés.
34. Szabolcska M. Versek.
35. Turgenev. Az ötödik kérők.
36. Kossuth Lajos 1848. július 11-iki beszéde.
37. Flammarión Camille. Csillagos esték. *Tóth B.*
- *38. Tóth K. A király házassága.
39. Droz Gusztáv. Az úr, az asszony és a baba. *Béri Gyula.*
40. Vértessy Arnold. Kisvárosi történetek.
- *41. Ibsen. Anégyül316. *Vikár B.*
42. A kuruczvilág költészete. *Kardos A.*
- *43. Schiller. A messinai menyasszony. *Váradi Antal.*
44. Petőfi Sándor. Elbeszélések és hírlapi cikkek.
45. Poe. Rejtelmes történetek. *Tolnai Vilmos.*
46. Jókai Mór. Emlékbeszéd Rudolf trónörököséről.
47. Kozma A. Vig elbeszélések.
48. Butti E. A. Az erkölcstelen. *Tóth B.*
49. Petőfi Szendrei Julia naplója és levelei Térey Marhoz Jókai előszavával.
50. Tennyson. Arden Enoch. *Lőrinczi (Lehr) Zs.*
- *51. Mural K. Huszárszerelem
52. Magyar népballadák. *Morvay.*
- *53. Cavallotti-Radó. Enekek éneke.
54. Fáy András válogatott meséi. *Badics Ferencz.*
55. Salagub gróf. A medve.
56. Ambrus Z. Hajótöröttek.
57. Meyer Konrád. Egy szegény ifjú szenvedése. *Hevesi S.*
- *58–59. Jókai. Helvita.
60. Cséhov. Falusi asszonyok.
61. Kölcsey Ferencz válogatott beszédei.
62. Yke. Ujjászületés. Regény.
63. Áldassy Antal. Pázmány Péter élete.
64. Falk M. Erzsébet királynéről.
65. Cicero. Az öregsegről. *Eubán Gábor.*
66. Rudyard Kipling. Indiai történetek. *Mikes Lajos.*
67. Kabos Ede. A csengeri kalapok és egyéb történetek.
68. Szalárdi János Stralmas krónikája. *Angyal D.*

IFJ. HEGEDÜS SÁNDOR

AZ ÓRIÁSOK VILÁGA

AMERIKAI KÉPEK.

BUDAPEST

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA,

~~12.097/303~~
~~018844~~

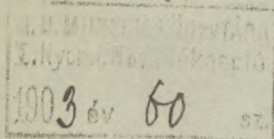

Minden jog fentartva.

12.097/303

12.097/303

018844

1263—1902. Budapest. Nyomatott Wodianer F. és Fiaival.

Két világ közt.

Távolról még feketéllett a föld széle, aztán gyöngö köd ült a láthatárra, s mire ezt szétfutta az éledező szél, akkorra egybeolvadt a levegőég a szürke vízzel. S a hajó, mint egy nagy uszó ház, egyedül maradt a vízsvatagon, kint lebegett az óceánon.

A nap is lemenőben, vérpiros színt húzott a báránylevélre, színes korongja a vízbe merült, aztán mikor félszemével nézett már csak vissza, egyszerre — mintha elnyelte volna valami — fejével belebukott a hullámozó tengerbe.

A hajón kigyultak a tarka lámpák, a kajüt kerek ablakai egymás mellé sorakoztak a víz tükrében. Fönt az árbóczkosár mellett, mint egy nagy, fényes szem, világított a jelző-lámpa, kéjesen ide-oda himbálódzva, a mint a hullám mélyen a hajó alá hajolt vagy tarajára vette.

A földézetén tarka uti plaidbe burkolódzva ült az utas-sereg. Három világgrészből kerültek össze, a véletlen szeszélyével összegyűjtve. Egy pár kis japáni szorongott egymás mellett s napbarnított arcukat előre hajtva, apró fekete szemekkel nézték a tengert. Mellettük a bivalynyaku

yankee, megfeszítve magát, peczkesen ült tábori széken s éles szemével ő is a tengert nézte, mely mindnyájunk figyelmét lebilincselte. Ha néha le is vettük róla tekintetünket, hogy végig pillantsunk a festői fedélzeten, ismét csak a tengert néztük, mely végtelenül és fenségesen hullámzott előttünk. A végtelenség fogalmát szemlélhetőbben semmi sem adhatja ugy vissza, mint ez a víztömeg, mely a hajó párkányáról, csak olyannak tetszik, mint egy nagy kaucsuk-ponyva, melyet alulról láthatatlan kezek mozgatnak.

S ha éledezni kezd a szél, a vihar szele tör elő a láthatár hajlatából; ez a nagy ponyva szigorú ránczokat vet s a hajó meg-megrándul, a mint beléjük ütközik. Majd erősen hintázni kezd s a hajó orra hirtelen toronyegyenest fölbukik, aztán levágódik, mintha mélységbe zuhanna. Csak félóráig tartott ez így s a fedélzetről eltűntek a tarka plaidek, néptelen lett a sétatér; csak egy-két szigoru arcú angol járkált egykedvűen fel s alá; néha kérdőleg, csudálkozva néztek rám; mikor aztán látták, hogy szilárd léptekkel járkálgatok köztük, egyik hozzám fordult s székszavúan csak annyit kérdett:

„Először kel át az óceánon?”

„Igen, Sir!”

Aztán tovább ment, kis görbeszáju pipáját szájába dugta, rákönyökölt a hajó párkányára és mereven nézett ki az óceánra.

Mellettem trombitászó harsant meg, élesen, mint egy század riadója; — ebédre szól.

Sorra lementünk a hajó méhébe, tántorgó léptekkel, ugy a mint azt a hajó parancsolta. Az ebédülő kettős ajtajánál már ott várt a felszolgáló pinczerek sorfala s mindenik vendégét, mint régi ismerősét üdvözölte, aztán karonfogva helyére vezette. Szótlanul ültünk helyünkre, míg a hajó

meglóbálta, szinte fölemelte azt a kis karosszéket, mely bólogatva forgott az ember alatt. Ez alatt pinczérem eléem hozta, a miket legjobbnak gondolt. Egy, tányér osztrigát, meg egy szelet görög dinnyét. Átnyújtott egy czifra, huszfogásos menut: — amerikai izléssel összeválogatva, — melyben csak egy állandó sor maradt meg, nap-nap után Roastbeef, Potato.*) S ha elnéztem azt a roast beeffaló angolt, a mint lehető legnagyobb nyugalommal élvezi a nyers húst, észrevétlenül megmagyarázva találtam azt a nyers erőt, mely ebben az anglo-saxon fajban uralkodik s mintha ebből a nyers husból szívna magába azt a nyerseséget is, melylyel minden idegen irányában viseltetik.

A hajó belsejében jártam, a szűk sikátorokban, melyekből keskeny ajtók nyílnak a kabinokba. Sápadt arcok bágyadtan, szinte kétségbeesve nézték a háborgó tengert, aztán reménytelenül dőltek vissza párnájukra. Szinte éreztem, erőt vesz rajtam is az ő szomorú hangulatuk s el kellett menekülnöm onnét, föl a födélzetre. Csak ott van poezis, oda lent csunya realizmus a világ, mely kiméltlenül meggyötri áldozatait.

A hajó végén, a födélzeten, van egy angol klub, vagy hát Yankee-Club, a „smoking room!”**)

Leültem itt egy bőrszékre, mely kényelmesen süppedt le alattam s ráfigyeltem a társaságra, mely szerteszéjjel, a kifaragott kis fülkékben beszélgetve meghuzódott. Csöndesen ültek ott s csaknem mozdulatlanul. Mig egyszer csak kivált közülök egy élesszemű ur és tartott hozzájuk egy beszédet:

— Gentlemen! A sors összehozott bennün-

*) Marhahús burgonyával.

**) Dohányzó.

ket itten, mi egymásra vagyunk hat napig utalva töltjük azt úgy el, mintha akár a „Calumet“ akár az „Athenaeum“ klub termeiben volnánk. Tehát! Én ezennel ezt állítom: „Hajónk a mai napon 514 fonálnyit haladt! Ki fogad rá? Pool!“ (Fogadjunk.)

Százszoros „Aye!“*) verte vissza szavait. S ő csak erre várt. Elővett egy fakalapácsot, meg egy kőlapot és megkezdődött a „pool“.***) 509-től fölfutottak egészen 540-ig, egy-egy tétet 9—10 fonttal egymásra licitálva s mindezt oly nyugalommal, mintha őket egyáltalában nem is érdekelné.

Mikor aztán vége volt a „pool“-nak s kihirdették az eredményt, a nyertes — egy borotvált képű angol — nyugodtan kinyújtotta kezét s a pool tartalmát — gyöngö ötven fontot — a tenyerébe rejtette. Rágyujtott egy Habannára s csak annyit mondott: „Holnap szép idő lesz!“

S mindez előttük épp oly fontos és megszokott volt, a mily komikus én előttem.

A „hölgy salon“-ban koncertet rendeztek elárvult hajós gyermekek javára s a műsor számait az utasok töltötték ki. Tagadhatatlanul csinos kis macskazene volt az; s az énekhangok is, mintha darabonkint törtek volna elő a meggyötört torkokból.

Egy képviselő pedig — ki mostanában szorult ki a parlamentből, — hogy a gyakorlatból ki ne jöjjön, a meghatottságtól remegő hangon beszédbe kezdett; aztán áttért, már nem tudom miről, Fultonra és az ő nagyatyjára, kik együtt keltek először utra a „Clemens“-en, majd egy merész fordulattal a jótékonyság került elő, aztán

*) Én.

**) Ezt a fogadási játékot hívják így.

még sok, sok minden elérkezett, csak egy nem: a „kibontakozás“. Szerencsére a társaság egy vállalkozó szellemű tagja — ki most harminczötöd-ször kel át az óceánon — ez a viharedzett férfiú köszönő beszéddel szárazra czipelte az érdemes férfiut. Csak ez hiányzott még, mintha a többiek csak ezt várták volna; egy csapásra elejét vette az udvarias köszönetmondás. Sűrűn hullott aztán az s bőven kijutott a szereplőknek, a közönségnek, a kapitánynak és fűtőnek, meg a szalon-pinczérnek, ki a citromos vizet kínálhatta. Ezzel a meeting*) véget ért. Kimentem a födélzetre, hogy magamba szívjam a tenger sós levegőjét, mely oly jól eső bágyadtságba ringatja az embert.

Egy amerikai nászutazó pár üldögélt egymás mellett; fészekrakás előtt rándultak át egy kicsit a kontinensre s most visszafelé eveztek a „boldogság tengerében!“

Csunya kis utazás volt; az asszonyka rosszul érezte magát s csüggedten hajtotta férje vállára fejét:

— Oh John, John, ez rettenetes!

A férj vigasztalni kezdte: — Ne félj Ellin, legottan átkelünk.

— Tudom! Még öt nap, ez a végtelenség!

John is elhallgatott, de aztán csak újra kezdte vigasztaló szavát:

— Nézd csak Ellin, már jönnek a parti sirályok, ott röpködnek a láthatár körül, jól látom őket, szárnyuk alja idáig világít!

— Dehogy, dehogy; csak ködfoszlányok azok; a hajó világít közéjük, azért fehérlenek! Bágyadtan visszahajolt és szenderegni kezdett.

Bizony nem volt ott semmi, sem sirály, sem

*) Ülés.

semmi más, csak a végtelen nagy tenger, melyre reménytelenül borult rá a szürke októberi éj.

S az az öt nap még, az a nagy végtelenség, úgy elrepült, mint egy szép álom, melyhez nap nap után, a hajó megadta az édes ringatást. S az álomnak hatodnapra szakadt vége, érkezett a fölébredés.

A hajó erősen túlkölni kezdett, oly erősen, mintha egy szörnyeteg torkaszakadtából ordítana — egyet rándult még, aztán mintha kimult volna, megállt.

Egy csónak simult a hajó oldalához, ősz szakálú „pilóta“ *) szállt ki onnét, aztán fűrgén fölkuszott a kötélhágcsón, föl a földélzetre.

„Az indián nyár“ naplemente, szokatlan piros színt kevert a sáppadó ég szélére, mely fölhálaványult egészen a fejünk fölé.

S a mint lassan közeledtünk a parthoz, — mely merészen tört utat a víz tükrében, — ránk borult az éj s homályos árnyékká borult előttünk össze minden. S ebben az ünnepélyes csendben, melyet csak fokozni látszék a sötétség, távolról derengő fény futotta be az eget s az egész láthatárt; ott volt New York, az ég hajlatánál, nem messzebb — csak egy arasznyira.

A hajó egy merész kanyarulattal elem varázsolta a csudát, melyet egy tolakodó hegyhát eltakart. Csupán egy mozdulattal, melyet oly könnyedén tett, mintha tetszelegne önmaga előtt.

S mellettem egyszerre, szinte ijesztő magasra szökött ki a vízből a „Liberty“ szobra, mely mögött fehér fényben uszott a kikötő. Karcsu magas házak, torony magasságra fölemelkedve, minden ablakukból sárgavörös fénynyel néztek a kikötő felé s csak úgy bámultak ránk, mintha száz-

*) Révkormányos.

szemű óriások kisírt szemeikkel néznék az érkező hajót. S onnét, — a város méhéből — mind erősebb, izzóbb fény tört elő, magasra fölverődve, mintha egy fényoszloppá akarna olvadni az egész.

A kikötő partot kétemeletes házak szegélyezték, két sor ablakkal kivilágosítva, szépen egymás mellé bujtak, mintha meglapulnának az óriások körül.

Egyszer csak az egyik, mintha kigyuladna, fekete füstöt magasra pöfékelt, aztán megindult, átszelte a folyót s eltűnt a tulsó part házsorai között. S mintha vérszemet kapnának mindannyian, egyik a másik után, „lába két valamennyi rögnek“, az egész ház sor megindul, mozognak, aztán szétverődnek, ki erre, ki arra eloszlanak a víz tükrén s eltűnnek a part oldalán.

Egy sem maradt ott az apró házak közül, mintha elmenekültek volna az óriások mellől, melyek magasra föltozva fejüket uralják a várost.

Ijedten kérdeztem a mellettem állót: „Mik voltak ezek?“

„Ferry Boatok! Olyan kis propellerek!“

Féher sugárvék szóródtak ránk mindenünnét s a távoli hid lámpásai félkör alakban folytak össze; megszólalt egy jelző harang s három kis gőzös — csak óralánczra valók — odahajlította a hajót a kikötő pontonhoz.

Az álomnak vége volt.

Amerika ott volt előttem, teljes fénynyel, egész valóságában jelent meg szemeim előtt. Megjelent úgy, hogy messze felülmulta Robida bámulatos fantáziáját és meghazudtolta West Julián csalóka álmait. *)

---

*) Bellamy „Visszatekintés“-ében.

Még a hajóhídon mentem át s száraz földet éreztem lábaim alatt. Szárazföldet, Amerikát. Azt az Amerikát, mely oly közel van Magyarországhoz. Hisz csak az Oczeán választja el, meg egy század. Ők a huszadik század végére járnak már; mi a tizenkilenczedikre csak most mondtuk azt, hogy: „Fin de siècle!“

Az óriások városa.

Mikor az első napon a derengő hajnalfénytől ébredezni kezdtem, félálomban úgy tetszett, mintha a szoba mélyéből valaki így keltegetne: „West Julián úr, ébredjen, menjen és lásson“.

Sietve kezdtem öltözni, mialatt az utczáról fölverődött a zshivaj, a kocsik robogása, a *street carok* *) éles csengetése.

Alig értem a nyílt utczára s alig indultam meg a járó-kelők között: már is éreztem, amint valami láthatatlan erő felkapott, vitt magával, mintha csak egy papírszeletkét sodorna maga előtt. S én tehetetlenül engedelmeskedtem, mentem, futottam.

Mikor a Broadwayre**) kanyarodtam, futásomat gyorsítanom kellett, ha csak azt nem akartam, hogy hátulról folytonosan döföljenek, előre tolganak. Így rohanva futottam én is, mint azok az emberek, akik halálra hajtva nyomultak a Battery***) felé. Onnét, a félszigetről erre felé néz-

*) Villanyos vasutak.

**) New-York legnagyobb utcája.

***) A Manhattan félsziget feje, a hol az üzletváros van.

tek az óriás házszörnyek, amelyek csalták maguk felé az embereket. A villamosok csengettek, egyik a másikat lépten-nyomon követte, szinte toltá, mintha az a hosszú vonal végig a Broadway hosszán egybekapcsolt vonat lenne, mely onnét a város messzi végétől benyulik ide, a tengeröböl széléig.

Életveszélylyel szeltem át az utat, melyen úgy futott a sok street car, mint megannyi mozgó skatulya. Mintha attól félne, hogy ha elmaradozik, egy dollár a földre esik, egy dollárt elveszt. A kocsí belsejében, mintha hordóba préselt heringek volnának, szorongtak az utasok, de azért nyugodtan várták és szó nélkül türték, hogy a kocsí ide-oda dobálva őket, fusson az óriás házak felé.

Engem az emberáradat a félsziget fejéhez tolt, ahol elnéztem az embereket, amint messziről, valahonnét nyugot felől, erre özönlöttek, aztán a street carokrol leugráltak és tova siettek, egyik pár jött a másik után s öntötte magából az embert. Amint földet éreztek lábuk alatt, gyorsan indultak neki s egyenest, mint a nyíl rohantak az óriás házak felé. Ezek a házak szinte szívták magukba az embereket. Már azt hittem, több ember nem is jöhet a földön futó járműveken, amikor egy utczasarkon állva, láttam, amint egy emelet magasságban futtat be egy vonat a „city“*) felé, maga után huzva barna kis kocsijait, melyekben újra sokan jöttek, hogy itt munkába álljanak.

És csakugyan, mikor elnéztem azt a szinte levegőben lógó vasuti állomást, amelyhez egymásután érkeztek a futkozó vonatok, láttam, amint azon a kis keskeny lépcsőn ereszkedik a földre egy új emberáradat, amely szintén az óriási házak

*) A belváros.

felé tartott ugyanazzal a czéllal, ugyanazzal a gondolattal.

És a házak szépen befogadták, elnyelték ezeket is. Már-már azt hittem, kimerül az ember-szállítás, több ember nem jöhet sem a földön, sem a levegőben, mikor onnét a víz felől jött egy másik fekete embersereg. S aztán láttam, amint azok az óriási „Ferry Boatok“, mint hozzák ide a River *) tulsó partjáról az embereket. Egy-egy Ferry hozott egy hadseregre valót s ezek még mind helyet találtak a magas házak belsejében. Pedig jöttek szünetlenül órahosszat. Elém került egy ilyen ház óriás, mely már jól megszívta magát emberrel. Az ajtóhoz állva láttam, mint emészt, dolgozza fel ez a ház azt a sok népet, mely alája fut. A kapubejárat mögött sorfalat álltak a felhuzógépek, aztán mikor egy ilyen felhuzóketrecz megtelt: fölcsapódott s indult zsákmányával a ház titkos magaslaiba. A felhúzó folyvást működtek, szállították a tömeget s aztán szortirozták a munkásokat emeletek szerint. Így tartott ez jó ideig, amíg a házak telítve nem voltak. Akkor megkezdődött a munka, egybevágólag, egy nagy lendülettel. Megfigyeltem ezt a roppant munkaerőt s éreztem, mint nő előttem társadalmuk, amely, mint egy óriási lendítőkerék működik, egyik szélével a tenger vizét csapdossa, míg a másik fölfut a felhőkig s a levegőget verdesi. S ennek az óriási társadalomnak lendülete az, mely átcsapódik tul az óceánra s szívó erejével onnét is magához kapja, magához szippantja az embereket.

Szinte elszédültem ; bágyadtan vánszorogtam el a Broadway tájékáról a kikötő felé.

Kis keskeny utczákon bandukoltam keresztül, melyek szűkmellűekké szorulnak azoktól a

*) A folyó.

szörnyházaktól. Kocsi kocsit tolt maga előtt s az árucsomagok színig megtöltötték a szekerek belsejét. Mindenütt érverésszerűen látszott, hogyan ütket a tömeg-forgalom. Az út lassan kezdett emelkedni és avenue-szerűen kiszélesült. Följebb és följebb mentem azon a széles uton, amely a Brooklyn-hidban végződött. Már a házak tetejéig ért az út, amikor vége szakadt a földnek és a hidra értem, amely végighajolt a River fölé.

Megvártam, amíg a hid tetejére érek s csak akkor néztem vissza, hogy egy szempillantással öleljem át a távlatot. És csakugyan, mikor arról a merészvíű hidról visszaneéztem az előttem fekvő vízre, amelynek két oldalán fölmerednek az óriási házak: azt hittem, úgy képzeltem, a „jövő század regényéből“ látok magam előtt egy képet, amely valami varázsütésre megelevenült, alakot öltött.

Az árbócok szuronyerdőt mutattak. Tömerdek kis gőzöst láttam, amelynek mindnek a belsejében él, sistereg valami abból a nagy erőből, mely ott a partokon az emeleteket egymásra rakta.

Maga az óriás hid is ennek az erőnek volt egy rengeteg tagja. Mozdulatlan bár, mégis hatalmas. Amikor egy-egy nagyobb gőzös fuldokolva felbőgött s a többi felelt rá, hol vékonyan, hol mély, bűgő hangon, az árbócok pedig összeverték csúcsfejükét: éreztem, hogy mindenütt az az óriás lélekzet uralkodik, mely itt megteremtette az óriások városát.

Lakói az ő nagy eszméjökkel, merész terveikkel még nagyobbnak tetszenek tul a tengerről nézve, mint itt, ahol tanyát ütöttek.

A hajók tutultak s a sok ezer gőzös lelke egy kiáltássá olvadt össze, mintha valami óriás tülkölne föl a víz alól, hogy ott él, ott dobog, léleklzik ő.

Szemem elfáradt a látványtól, megtörtén

indultam hazafelé azon az óriási hidon, amelyen porszemmé törpül az emberi alak.

Házak, óriási épületek voltak mindenütt köröttem s szinte elfojtották a levegőt előlem. Az új impresszióktól halálra fárasztva értem a Central Parkhoz, amely mint egy paradicsomkert ékelődik be a házak közé.

Bementem a kert közepére s megkerültem egy pár vízmedenczét. Azokban üdén csobogott a víz.

Aztán leültem egy kerti székre egy árnyas fa alá, amely mint egy napernyő terjesztette ki fölöttem lehajló ágait.

Sokáig ültem-e ott, nem tudom, de jól emlékszem arra, hogy mikor ismét éledezni kezdtem a hűvös levegőtől, már sötétes este volt. A kert körül még dobogott a város s villanyfény világította meg az ég buráját, amint a város fölött dicsfénynyel övezve a roppant házakat, szétterült.

A park néptelen utai megelevenültek. Itt is, ott is meg-megcsillant egy-egy lámpa, amint a biciklisták kijöttek a kerti utakra. Mintha mind-megannyi éjjeli boszorkány lepke lenne, úgy bűgtek el mellettem; kis aczélkerekeikkel felverték azt a surrogó hangot, amely csak olyannak tetszett, mintha egy kis lepkepödörnye*) verdesné suta szárnyaival maga körül a levegőt.

Mikor hazafelé mentem, az utcák ismét telítve voltak emberekkel, akik most erre felé jöttek nyugot felé, onnan a félsziget fejétől.

Alig tudtam magamnak utat törni ezen az áramló tömegen s nagy erőfeszitésembe került,

---

*) Egy éjjeli lepke, igazi neve halfarkú pödörnye.

mig fáradt testemet elczipeltem a fogadóm lépcsőházába.

Egy emelőgép földobott szobámhoz s mikor tehetetlenül ágyamra dültem az impressziók sulya alatt, úgy éreztem magamat, mintha mozsárba verték volna egész testemet. S alólról folytonosan felhangzott az utca zaja, mint egy nagy hörgés, amint az óriás koronként lélekzetet vett.

még
oda
mely

szig
ocze

tetté
kén
bete

eze
cse
min
szec
piro
vörö
olya

furo

Az indián nyár.

Vöröses színbe bujt a nap korongja, pedig még nagy útja volt hátra; s minden emberarczra oda festett valamit abból a vörös-barna színből, melyet úgy lopott el a pusztuló indiánfajtól.

A „Central Park“^{*)}-ban jártam, abban a nagy szigetben, melyet szorosan közre fog a házak oczeánja.

A fák levelét czinóber pöttyök tarkára festették már s a smaragd-zöld levelekre sápadt foltként ült rá a halavány okker, az enyészet sárga betegsége.

Mintha egy nagy sárgaság lepte volna meg ezeket az életerős fákat; lüktető színüket betegre cserélték; s hogy rejtegetnék haldoklásukat — mint a reménykedő tüdőbeteg lánykák — magukra szedtek sok piros színt, egy egész színskáláját a piros színeknek, a pirkadó rózsaszíntől a fekete-vörösig, mely már alig látszik színnek s csak olyannak tetszik, mint a rothadó sötétség.

Furcsák ezek a fák, sárga-piros színűek, furcsa az égálja, sárga-piros színben uszik, fur-

^{*)} New-York városligetje.

csak az emberek, arczzsinük megváltozott, hisz ugyanazon színben játszik, a milyentől tarkállik az égálja s a falevelek elpirultak.

Az „Indián nyár“, — így hívják az amerikaiak az ő *október-novemberüket* — mely az ősz hirnöke volna s mégis tavaszi levegő járja át az utcákat, mely ide kicsalogatja őket a Park utaira, melyeken nyári pompában sétálnak az emberek, míg lábuk alatt száraz levél zörög.

Vasárnap volt. S az óriási méhkas, mely itt dong mindenütt a nagy liget körül, oly csöndes, mint egy elfojtott raj, melyben semmi élet sincs már. Nem zakatolt onnét kelet felől semmi s a hajók is, mintha pihennének, nem túlköltek olyan doromboló hangon, mely végig zúg az egész városban. Mindenütt csend volt, ünnepélyes csend, az egész városban, csak ez a nagy sziget mozdult most meg, mintha visszafelé usznék, a nagy árral szembe, mely egész héten át magával sodorja.

Most ide jött New-York erre a pár órára ; s a Central-Park körül forgott a világ, jöttek a notabilitások, erős, izmos karu gyárosok, pöczkösen ülve a csapott faru hintókban, melyeken mint egy torzalak, komoly arczczal trónolt egy fekete kocsis. Hosszúra fogott kanadai lovakat, apró gigbe fogva, hajtott a sok selyemkeztűs lady, az utszélén pedig, sűrögve villogtak a „gépek“ kezei.

S előjöttek a nők is, a kik hétköznapi kevés számmal járnak az utcán, a mint az első pillanatra csodálkozva láttam. Most ezek kipótolták az egész heti mulasztást, díszes felvonulást rendeztek, hihetetlenül tarka ruhákban.

És csodálatosan az indiánok nyoma egyedül ő náluk van még meg, ő náluk — nőknél. Az a tarka selyem, melyben a színkeverékek egy európai előtt hihetetlen módon verődnek össze,

olya
egy
ráh
rad
hol
félr
trof
jűk
fén
szir
az
ráj
az
néz
had
a C
get

dek
meg
ott
soly
hog

fajn
gye
is
szer
am

ne
a ta
viss
az

tenk

olyannak tetszett, mintha nem volna más, mint egy egyszerű fehér minta, melyre az indiánok rahullatták tollaikat. S hogy maga a toll se maradjon el, azokat oda tűzködték kalapjuk mellé, hol egyenesen ég felé meredve, hol félköralakban félre csapódva, csakugy, mint a vad ember harczí trofeáit homloka körül fonja. S a mint a szél feléjük csapott, megmozdult a sok tarka toll, s a napfénytől csillogni kezdett fényesen, szivárványszínűen, az a sok színes női kalap, úgy hogyha az ember messziről, madártávlatból nézhetné le rájuk s alakjuk eltörpülne, csak fejkükön lobogna az éledező szélben az a sok toll, bizonyára nem nézné őket másnak senki, mint egy nagy indián hadseregnek, mely a nagy „willy“*) tiszteletére a Central-Parkban összegyűlt, hogy szent meetinet tartson.

Még volt a nőkben valami, a mi őket érdekessé tette, a szemük. Egy európai nőnek sincs meg ez az éles szeme, mely minden amerikainál ott villog a szemöldökök alatt. Oly éles, mintha sólyom-szem volna s a szem nézése oly átható, hogy szinte keresztülhatol az emberen.

Es csodálatosan, annak a nyomorult indián fajnak — mely már úgy elfogyott, mint a viaszgyertya, mely körmig leégett — ennek a fajnak is legbecsesebb tulajdonsága volt az a biztos szem, melyet most ezek a barna-piros, tollas amerikai nők örököltek.

Ha az indiánok elpusztulhattak s kulturájuk nem is tartja fenn őket, de ezek az apróságok, ez a tarka szövet, lobogó toll és éles szem, sokáig visszaidézi őket az emlékezetbe. Mire azt levetik az amerikaiak, akkorra az ő fényes kulturájuk is

*) Az indiánok előtt a nagy szellem, a kit Istenként imádnak.

előhad és ép úgy elpusztul, mintha nem is létezett volna.

S mintha a természet is iparkodnék hasonlítani az őslakókhoz; az „Indián nyár“-ra felöltözködött olyan szinpompával, a melyet Európában magára öltetni nem képes. Hogy honnét vette ezt a bámulatos szingazdaságot, ezeket a finom nuanceokat, *) ez az ő titka. De kétségtelenül versenyre kel a női ruhákkal, csak szolidabb, matabb az ő öltözete.

Egy fa alatt álltam, melyre otthon azt mondanám, hogy vadkörte, de itt hamar meghazudtolna az a kékes szürke mókus, mely ott rágicsál a fa tetején s aztán bohókás ugrásokkal mutogatja különös bőrét. Én a fát néztem, mely mint egy nagy tarka napernyő terült szét fölöttem. S ez az egy fa több szint mutatott, mint a menyeyivel a legnagyobb festő rendelkezett. De észrevettem, volt neki egy kedves színe, a piros; ezt variálta százféleképen, kevert hozzá feketét, hogy barnássá váljék. Egy-egy piros levél szélét elkezdte fehérrel, lilaszínnel, a közepére meg rácsapdosott sárgát, olajzöldet és elgyönyörködött benne, mennyiféleképen tudja felékesíteni leveleit. Sokáig készülhetett el ezzel, talán eltartott egy hónapig is; de most már teljes a ruházata, jól beleillik a milieube.

És ott állt egymaga a hegyoldalon, különválva a többtől, hogy minden szem reá forduljon és ő benne gyönyörködjék.

És tagadhatatlanul jó helyet választott, mert melléje kell mindenkinek állni, ha valami különöset, megkapót akar látni.

Ott kigyódzanak fel ő előtte a szerpentin-

*) Árnyalatokat.

utak
mely
mint
fokat

pódtá
vetett
dom,
hogy

fénye
eltün
kéke
a lev

denü
imén
mind
néma

lág
voln

sétál
ne f
kala
rekh
min

öltö
csod
hog
oldá
mily
köd

utak és ott hullámszik az a tarka sokadalom, mely a mint összetódul, olyannak tetszik, mint egy szindús szövet, mely fantasztikus puffokat vet.

És folytonosan minduntalan új színek csapódtak fel, a mint őket az emberáradat felszínre vetette. Hogy sokáig néztem-e őket, azt nem tudom, csak mikor levettem rólok szememet, láttam, hogy megváltozott az ég színe.

Szürke kékbe öltözött s szépen mint egy fényes aczélbura ráborult a gyárvárosra. Fölöttem eltűnt a mókusfiók, beburkolódzott abba a szürkekékes ködbe, mely átfutotta az eget és megfestette a levegő színét.

Ugyanezen szürke kékség volt most mindenütt, a milyennek az a mókusbőr látszott az imént; aczélkékes, mely szépen alkalmazkodott mindenhez s ráborult a park fáira, melyek sötét némaságban borultak egymásra.

Este volt; olyan őszi est, melynek olyan lágy a levegője, mintha még csak szentiványi éj volna, tündérálmok éjjele.

Megritkultak a járó-kelők s a kik még kint sétáltak, azok közelebb hajoltak egymáshoz, hogy ne fázzanak. Ugy tetszett néha, mintha a tollas kalapok közelebb hajolnának a kemény czilinderekhez és hogy itt ez az „Indián-nyár“ nem más, mint ott tengeren tulon a „Virágfakadás“.

Mintha ilyenkor, mikor legszebb ruhájába öltözik a természet, azokat a csontos miszeket csodás ábrándok vezénylenék a parki sétákra, hogy ellépegessenek a bivalynyaku fiatal yankee oldalán s elbeszélgessenek szép dolgokról, a milyen az új mesterségű felhuzógép s az önműködő olajozó.

Hisz az természetes, hogy annak a nyu-

godt járkálásnak és csendes beszélgetésnek, mely mindig egyformán kezdődik, nem mindig egy élettelen, ostoba masina a pointje. Csak hogy az Indián-nyárra nem jön már életadó meleg, hanem egyszerre, egy fuvalatra onnét Grönland felől lefut a dermesztő hideg, mely szétépti az „Indián-nyár“ virágait s minden bimbót lefagyaszt.

Phil
csik
A té
ki a
egy
böl
böl
előtt

— H
kad
katl
mag
min
a p

csik
egy

mely
egy
Csak
etadó
onnet
mely
bim-

Modern titánok.

Már órák hosszat futott a Pullmann Car *) Philadelphiából festői hegyek között, a vasuti kocsik szögletes ablakai elé idézve színdús képeket. A téli tájra ráborult az est s nem látszott semmi ki a koromsötétségből, csak néha pislant föl egy-egy ház ablakából a világ, mintha onnet a sötétből fényes szemű emberek figyelnének rejtekük-ből arra a mozgó házsorra, mely fürgén csapódik előttük el.

A hegytetőről, hova fölkaptatott a *Limited* **) — hogy aztán leszálljon a völgy fenekére — pirkadó fény derengett a vonat felé s koronként a katlan mélyéről, a vöröslő fényből ki-kicsapott egy magas tűznyelv, oly erővel s olyan magasra, mintha valahonnét nagyon mélyről jönne. Mintha a pokol volna nyitva s annak hasadékan törnének

---

*) Pullmann Car = Pullmann-féle szalon kocsik vannak Amerikában a gyorsvonatokon.

**) Limitednek hívják a Pensilvániában járó egyik gyorsvonatot.

föl ezek az izzó vörös lángok, melyek a mélységben megszorulnak s aztán a nyíláshoz érve, egy nagy lendülettel fölnyúlnak a magasba.

Amint közelebb értünk, a tűznyelvek is megszaporodtak, itt is, ott is s mindenfelől kibuggyant a lángvörös nyelv, maga előtt tolva nagy csomó fekete füstöt, mely aztán kavargva lecsapódott a völgy aljára.

Mikor már egészen a mélységben jártunk, a tűzkemenczék a vonat körül sorakoztak; mindenik ráöltötte nyelvét, vagy száz szemével feléje sütött. Aztán egészen körülfogták, mindenütt amerre csak látni lehetett, égtek a kísérteties fátylák, olyan lobbanószerű lánggal, melyhez a kémény torkából hang is tör elő, mely azonban belefulladás a vastag gőzösfüstbe és a kémény hosszán dorombolni kezd, míg egy erős lángcsapás ki nem szórja onnét, fölcsapva a magasba. A vonatot megállt, mintha elszorult volna lélekzete a füstös levegőben. A kocsikhoz emberek közeledtek, arcuk kormos feketés volt, mintha most jöttek volna föl a pokol legaljáról.

S mindenütt az utcák hosszán az egész gyárvárosban fekete por ült a kövezetre, rátapadt az emberbőrre, behatolt a pórusokba, s olyan ijesztő volt minden emberarcz s az a lobogó fény, mely föl-fölvillant bizonytalan színnel, mintha akaratlan fokozni akarná a kísérteties benyomást.

Napvilág volt; világosabb színe volt annak a kormos levegőnek, de azért a napfény nem volt képes áthatolni rajta; s csak koronként, mikor egy-egy szélcsapástól föltépődött a nehéz levegő, futott be a napsugar a szűk nyíláson, hogy eleven színbe hozza a házakat, lüktető erőt kölcsönözzön a városnak, míg aztán bágyadtan belefulladás a sűrű füstbe és sápadt fénynyel átfutotta az eget.

Egy nagy csűr elé mentem, melynek vas-

vázár:
hagy:
kocsi
gatták
a fölk
mény
néha
vét, r
beszo

talán

gélt
az er
isme
kasb

kisé
roml
simu
kere
ülés
fölsz
Az
be,
ben
láng
kör
tak
vas
kiri

alu
erő
kár
he

vázára ráverték a bádogtáblákat s csak két oldalt hagytak rajta nyílásokat, hogy a nehézkes vasuti kocsik alábujhassanak. A tetejét azonban kilyukgatták a szeszélyes kürtők, melyek ijesztőn, mint a földkiáltó jelek, égnek meredeztek. S ott a kémény tetején vastag csomókban ömlött ki a füst, néha egy tűznyelv öltögette ki rajta piros nyelvét, mintha jelezné, hogy ott él, ott dolgozik ő, beszorítva a vascsűr alá.

Egy nagy vashámor volt az, a legnagyobb talán, a mi a világon eddig létre jött.

A bejáratnál egy kis üvegfülke mögött üldögélt az őr, s a piszkos üvegtáblán keresztül figyelte az embereket, gyakorlott szemével azonnal megismerte az idegent s útját állta, hogy a nagy méhkasba be ne mehessen.

Mikor vezetőmmel a tető alá értünk, az a kisérteties bűgás, mely már messziről zúgott dörömbölő hangján, egyszerre alakot öltött s oda simult a csapkodó kalapácsokhoz és pörgő dobkerekéhez. Onnét a vascsűr közepéről tompa ütésektől meg-megrendült a talaj s a köröskörül fölszálló fojtó füstből pörkölő meleg csapott felém. Az egész alkotmány belsejét félhomály világította be, mely bizonytalanul elveszett a füstös levegőben; a füstből erővel, lendülettel csapódtak föl a lángok, átható világosságot csapva széjjel fészük körül. A tűzfény körül félmeztelen alakok futkostak, kis csiptető-vasakkal fogdosva a vékony izzó vasrudakat, melyek mint piros vonalak fényesen kirittak a gőzös nomályból.

Egy nagy vasbögére elé mentem, melyet alulról fűjtak, hogy nagyobb erővel égjen s oly erővel, hogy a lángok fölnyaldossanak a tető párkányáig, ahol egy kis tölcserén aztán kimenekülhetnek. Körötte emberek álltak, szénporosok voltak

és feketék; az izzó vastömeg ott forrott, ott kavargott a vasvályúban s ők várták, hogy kiszűrhezzék azt apró csészeformákba.

Mikor lassan lebillentették azt a körtebög-rét, beláttam a belsejébe s mintha valami szirup főne, úgy úszkált benne a megolvadt ércz, apró kis bugyborékokat vetve föl, melyeket csak színes üvegen át látni.

A mint lejjebb és lejjebb hajolt az urna, mindjobban pörkölt az áradó meleg, mikor már egészen közel hajolt a földhöz, kibuggyant belőle az izzó folyadék s szépen beleömlött abba a vasvödörbe, melyet alája fogtak. Oly nyugodtan ömlött s amint a vödör fenekéhez ért, ezüst csillagokban szórta maga körül az olvadt vasszilánkokat, melyek pattogva, süstörögve fölverődtek a füstös levegőbe. Mikor megtelt egy ilyen csésze, két félmeztelen alak fölragadta s elszaladt vele oda a csűr méhébe, hol zuhogott a gőzkalapács és süstörögve futkároztak az emberek oly gyorsan, mintha hajtáná őket valaki s oly tömegben, mintha minduntalan új rajok érkeznének. S azok is futottak, czípték a nehéz izzó rudakat, melyek oly pirosak voltak, mintha vért izzadnának és pörkölő fénynyel sütötték az emberek bőrét, kik lüktető erővel dolgoztak, míg köröttük minden csavarke-rék forgott s épp úgy sietett, mint ahogy azt a fekete hadsereg tette. Sokáig néztem ezt a munkát s a fölverődő gőzben, az izzó fénynél mozgó alakokat s lassankint éreztem, hogy az a füstös levegő, véres tűznyelvek és kísérteties alakok környezete, egy új világ, egy új poézis, a modern poézis.

A mi fiatal Titánjaink, még a hajnal hasadását és a fülemile sóhaját lesik s nem látják, nem akarják látni maguk körül az új érárt, mely ott dobog mindenütt köröttük s a poézis ezt a szüz-

föld-
lyet
új e
azt
legy

után
rögn
vass

ből
tam
palá
„Foc

a tr
össz

től
egy
A p
tok.
béle

nag
let
lask
rult
ton
bék
rók

télv
izz
fol

földjét kiaknáztatlanul hagyják. Ezt a félhomályt, melyet a festészetbe becsempésztett Rembrand, egy új erőnek be kell vinni a költészetbe s átalakítani azt egy merész fordulattal, hogy életképes legyen.

Mindenütt füst, sistergő gőz; házsor házsor után gyárakból áll, melyek nehéz lélekzettel hörgönek, míg a tető alatt nyög és nyikorog a sok vasszerkezet, amint munkaközben összezsapódik.

Már jó utat tettem, hogy kiszabaduljak ebből a rettenetes környezetből s reménytelenül jártam a szürke szorult utcák között, mikor egy palánkfal oldalán a piros hirdetés megállított, „Foot Ball match.“*)

Átkerültem a belső oldalra s ott fölmentem a tribün tetejére, melyet hevenyében tákolhattak össze.

Egy négyszegletes udvar volt a nézőhelyektől köröskörül közrefogva s olyannak tetszett, mint egy amphitheatrum, melyet szögletesre vasaltak. A porondon már szemben álltak a harczos pártok. Csupasz fővel, vörös gyapju ingben, jól kibélelt rövid bugyogókban — rohamra készen.

Mikor a pártvezér megindult és fölrugta a nagy bőrlabdát, mely fölkalimpált egy pár emelet magasra, az a rendezett csatasor, mely induláskor kifejlődött, egyszerre szűk gomolyaggá szorult s aztán mint egy gombolyag hempergett folytonosan, jól meggyűrve azt, aki alól került, míg a békebírák szét nem szedték őket, hogy lemossák rólok a vérfoltokat, melyeket egymáson kitiportak.

En a közönséget néztem, mely sűrűn feketélve, mint egy méhraj, ellepte a tribünöket s oly izgatott volt, mintha legalább is élet-halálharcz folynék ott előttük a gladiátorok között.

*) Labdarugó mérkőzés.

Mikor az első mozdulatnál összefutottak a mérkőzők, az egész tribün fölrebent, aztán izgett-mozgott, s az emberfejek — mind megannyi nádfejek — a szenvedélytől összeverődtek. Szünet volt. A küzdőkhöz vizes vedrekkal rohantak és mosták róluk a sáros vért, mely végigfutott az arczukon. A nézőtér tombolt, sípokat fújt és túlkölt olyan fújó, nangszeréken, melyekből mint egy nagy bőgés úgy szakad föl a hang.

Új küzdelem. Mind fölálltak; az egyik pártnak sikerült a Ball-t kézhez kapni. A karzat fölördített, mintha följajdult volna, a lábdobogástól ropogott a faalkotmány s hogy még vadabb legyen az ordítás, megszólaltak a túlkök s vaskolompokat kezdtek egymáshoz verni.

Az utolsó küzdelem jött. A karzat leült pihenni, mintha lélekzetet akarna venni s mikor újra megindult a hajrá, teletüdővel ordítani kezdtek, hogy még jobban szítsák azokban az elvakult birkozóknak a szenvedélyt. S azok nyargaltak, tépték egymást a lapdáért, hajuk lobogott, amint rohantak, egymásra bukkantak, aztán véget ért a küzdelem. Csupán az kellett; a nézőtérén olyan üdvrialgásban tört ki az egész sokaság, melyet csak a diadalittas győzők „Rah, Rah, Rah“-ja tudott túlharsogni, melybe még a túlkök és kolompok csörömpölése is belefulladt.

Aztán egyszerre szétfutottak és az egész közönség, mint egy nagy hangyaboly, nyüzsgögni kezdett és eloszlott a város utczáin és beverődött a ködbe.

Én ismét magamra maradtam, a kéményfüstök és gőzgomolyok egymásba folytak, homályosan elfódték a tárgyakat, megfosztva őket alakjuktól s csak sejthetővé tették őket. Sötét volt, szürke sötét, olyan félhomály Rembrandt-szín, mely magába olvaszt mindent. A vasúti töltésen egy

von
jobb
egy

foly
az
vel
lyög
had
hull

vonat jött szembe, oly kicsinek látszott, aztán mind jobban nőtt; erősödött, amint közelebb ért, s mint egy vaskolosszus vágtatott el melletttem.

A gyárak kapui megnyitlak s mint egy nagy folyam ömlött ki rajtuk a munkássereg, betöltötte az utca medrét s mind nagyobb és nagyobb erővel özönlött a kapuk felé. És nyugodtan hömpölyögve, mint egy nagy hadsereg, vonult a munkás-had, arra kelet felé, míg füst és gőz verődött le és hullott a kéménykorom és a kőszén pora rájuk ..

Far west.

A gyárkémények régen belapultak a szemhatárba; a faművű paloták felé homokot szórt a szél, s az egész *kelet*ből nem maradt meg semmi, csak a két vas sinszál, melyen a vonat haladt.

Két napja már, hogy ameddig csak elér az ég alja, sárga buczkás föld nyulik be a messze távolba, fodrossá borzolva a körös örömfütől, melyet az éretlen föld terem. Néha egy buczka magasabbra tolja föl magát s a partfal száraz hasadékan szomjas agyagpor pereg le, hogy aztán tehetetlenül belefuladjon a homoktengerbe. Egy-egy madár tétova szárnycsapással lebeg el a vidék fölött, meglátszik röpülésén, amint levegő után kapkod. Az egész földre olyan sápadtan borul le az ég burája, mintha magába akarná fojtani a sivatagot.

Törpe fűzfák simulnak egymáshoz, egy csatorna szeli át a vasuti töltést. S mintha az egész sivatag lélekzethez jutna, a fák fölemelkednek görnyedt helyzetükből, egy-két faház bujik meg a fák arnyékában, a toronyfödél visszfénye tündököl, míg egyszerre aztán az egész alakot ölt és a

sivár s
támad
Denver

M
város u
alatt —
olybá
ülnék n
rá a te
Az egé
könnyü
üvegva
tos szé

Mount
vörös
a sok
tek. A
a váro
csalta
hogta,
melyel
kedett
czégér
csobog
robo
művei
nekiin
nak é
gigre.
a vihá
dön, r
felé,
abban
egész

sivár sárgaföldből kibukkanik egy palotasor, föl-
támad egy fényes város; a „Pusztá királynéja“,
Denver.

Mikor a fogadó ablakából kinéztem a
város utcáira — melyek téli mezbe bujtak az éj
alatt — előttem azok a kis fából készült házak
olybá tűntek fel, mintha csak oly könnyedén
ülnék meg a föld kérgét, mint ahogy a sirály száll
rá a tenger vizre, mikor pehelykönnyűen lepihen.
Az egész látkörnek annyi levegője volt és oly
könnyűnek látszott az egész, mint egy velencei
üvegváza, melyet az ember előtt fujnak bámula-
tos szépre, egy lehellet alatt.

A város mögött sorfalat álltak a Rocky
Mountain *) száraz sziklabérczei, melyek égett-
vörösnek tetszettek, mintha most izzadnák ki azt
a sok meleget, melyet nyáron át magukba szed-
tek. Azok a rezesarczu hegyek jó messze voltak
a város szélétől, csak az a végtelen tiszta levegő
csalta közelébe őket. A vonat tüdejét jól kido-
hogta, mire elért egy-egy csomó faalkotmány közé,
melyekből mint egy mesebeli tündérpalota emel-
kedett ki a faművű királyi lak, amelyre a Hotel
czégérét kiakasztották. A palota előtt szökőkút
csobogott s a pálmakertben nagykerektű kocsik
robogtak s az élelmes kocsisok fölcsalogatták jár-
műveikre az idegent. Mikor a kis falu-városból
nekiindultunk, hogy mellé álljunk a sziklaóriások-
nak és fölkaptunk egy furcsa formájú kanadai
gigre, amelyen mint „Szegény Jonathán“ görnyedt
a viharedzte öreg kocsis és a pusztá, kopár föl-
dön, mind közelebb mentünk a csupasz sziklák
felé, olybá tűnt előttem az egész hegyláncz —
abban a végtelen tiszta levegőben — mintha az
egész nem volna más, mint egy holdbeli tájkép,

*) Szikla-hegység.

melyet mesterien kiszineztek. Csak néha maradt el egy alacsony bokorfa, vagy csapott el fölöttünk egy hosszuszárnyu vércse s ünnepi nyugalommal huzott végig a kihalt vidéken.

Egy patak medre felé mentünk, mely onnét a hegylánczból tartott erre; s a két sziklafal közt meglátszott a szakadék, melyen át be lehet a szoros torkába menni. A keskeny völgyben a sziklahajlat elzárta a völgy szélét, csakugy, mint egy kőlakat, melyet a zsák végére csapnak. Kétoldalt a ripacsos sziklák piros képe ragyogott és mindenütt vad, ormótlan kötömegek fogták körül a keskeny szemhatárt.

Mikor az ut beleütődött a sziklafalba s csak egy keskeny lépcső kuszott föl az egyik hegyoldalon, akkor értünk a verem fenekére. A patak maga is onnan a lépcső mellől futott le s oly magasra kuszott alá, mintha az egész víz-sugár nem volna más, mint egy merész folyondár, mely végigfutja a sziklafalat. A lépcső pihenőjéről meglátszott az egész víz sugár s mintha a Niagara leánysága szakadt volna ide, oly hatalmasan omlott le az egész zuhatag, hétszer beleverve fejét a hegyoldal szikláiba. Az egész környezet magán viselte azt a féktelen vadság jellegét, mely ott rejtőzött a zuhatag hullámverésében. Nem tudtam elpalástolni meglepetésemet: a művelt kelet után, ennyi vadság meglepett. Ugy látszik, ez a végteleznek tetsző sivatag bevezető előszóként szerepelt a távoli nyugathoz.

Mikor fölültem a kocsira s „Szegény Jonathan“ a lovak közé csapott, nem tudtam megállani, hogy az öreg előtt csodálkozásomat el ne áruljam. Ugy látszik, várta ezt, egy kissé meg volt elégedve, de aztán azt felelte: „Ez még semmitem.“

Ujra kint jártunk a kopár földeken, hogy

aztán
az a
más
felé
helyz
nyul

mon
mely
hane
róka
kanta
piskó
egyik
népe
ütötte
huzó
tünk,
sorra
viselt
kezdte
hollan

megj
el me
rélve,
tuk,
pikke
hideg
sokár
faház
kor i
rával

maga
sok,
hegys

Ifj.

maradt
löttünk
ommal
onnét
al közt
a szo-
szikla-
nt egy
toldalt
s min-
örül a
s csak
egyvol-
patak
s oly
t-sugár
r, mely
ól meg-
iagara
n om-
fejét a
magán
ly ott
udtam
után,
végte-
szere-

aztán ismét hegyek közé menjünk, úgy látszik, az a kis intermezzo szükséges volt az új benyomások számára. A kocsis ostorával egy sziklakert felé mutatott, mely mind közelebb jött és lapult helyzetéből igyekezett mind meredekebbre fölfelé nyulni.

Az *Istenek kertje*; Jonathán ilyen czímet mondott. Vörösragyás sziklák voltak előttem, melyek mintha nem a talajból nőttek volna föl, hanem valami vad istenség szurkálta őket a borókafenyőbokrok közé, ahonnét alaktalanul bukkantak most föl. Némelyik keskeny volt, mint a piskótaszelet, a másik idomtalan gömbbé tömörült, egyik durva emberalakot öltött s mindenfelé benépesült tőlük a ritka fenyves. Itt is, ott is fölütötte egy-egy fejét, vagy összegomolyogva meghúzódott csoportba verődve. Amint feléjük mentünk, különválva közeledtek felénk s Jonathán sorra néven szólította őket; a legtöbb állatnevet viselt, de mikor már az állatnevek kimerülni kezdtek, Jonathán egyikre rámondta: „*A bolygó hollandi.*“

Ejszürkület borult a vidékre, napkeletről megjött az éji hold. Egy-egy sziklacsoport maradt el mellettem, vörösragyás képét holdféhrre cserélve, néha egy kvarcz-szemcse megcsillant rajtuk, mintha a hold behintette volna őket ezüst pikkelyekkel. Minden még különösebbé vált s még hidegebbnek, kopárabbnak tetszett. Mikor nagysokára éjестére bevergódtunk a környékbeli város faházai közé s Jonathán elbucsuzott tőlünk, akkor is azt mondta: „Ez még semmisem!“ S ostorával elmutatott messze nyugat felé.

Azt a pár vasuti kocsit, melyet a futárvonat maga után czipelt, úgy körülfogták a sziklaóriások, mintha agyon akarnák fojtani. Az egész hegyszorosból nem volt egy csópp nyílás sem,

melyen át egerutat lehetett volna venni. A két szirtfal oly közel szorult egymáshoz, mintha csak most hasították volna ketté, hogy azt a kis patakot, mely ide-oda tántorogva lefelé futott, onnét a hegytetőről levezessék.

A gőzgép nekirontott a keskeny résznek, mely alatt a víz zuhogott s egy függőhídon keresztüldobta magát a patakon is, meg a gátfalon is. Kimenekült a szűk csapdából, hogy följuthasson a síkság színére, mely ott a hegytetőkön végigfut. S ott megint előjöttek az örömfüvek kísérteties egyhangúságban, amint a hold süttött le rájuk, majd meg száraz pusztaságnak tetszett a vidék, ameddig csak a nap besütötte a szemhartárt. Az a parányi terület, melyet ott a Sóstó körül paradicsommá kapáltak át a mormonok, úgy beleolvadt abba a semmiségbe, mintha azt a kis öntözött kertet fölíttá volna a sivatag.

Mikor az örömfüvek kikoptak a földből, az egészre ráfeküdt a hó s maga alá temetett mindent: akkor még huszonnégy óráig tartott a sivatag, melyet a csupasz hegyek még ijesztőbbekké tettek. A kulturának összes jele egy-két itató-vályuból állott, melyből a lokomotív teleszívta magát, hogy kimenekülhessen onnét. Hajnalra kelve a nap is kisütött s a hó ezüstszerűen csillogni kezdett; a vonat meg bebújt egy alagutba, melyből egy hófogó faalkotmány nyult ki, hosszan végigfutva, a hegyoldalakon; — mire kiverődtünk a sötét takaróból, az egész vidék megváltozott.

Szindús fák takarták be a hegyoldalokat, s a völgyhajlatokban, mint megannyi aranykalitka ragyogott a sok nyaralóház; virágözön borította be őket s mellettük sorfalat álltak az olajfák, és narancserdők teremték az aranyalmát. Egyik kert a másikat érte s mintha a tündérlakok kezét fog-

tak vo
elnyü
lalták

haldol
a von
Csend

tak volna, szorosan egymás mellé állva, messze elnyúltak, ameddig csak elért az ég alja s elfoglalták az egész nyugatot.

Alkonyatra a völgy legaljára értünk, a nap haldoklásában sárga ködöt vert föl maga körül; a vonat töltésen futott végig s a töltés lábánál a Csendes-Oceán hullámraja játszott.

két
csak
pata-
nét a

snek,
ke-
falon
thas-
őkön
ki-
ött le
zett a
mha-
Sóstó
t, ugy
a kis

öl, az
min-
siva-
bekké
tó-vá-
nagát,
lve a
zdett;
l egy
futva,
ét ta-

kat, s
alítka
ritotta
ak, és
kert
fog-

A sárga ember.

Mikor a nap az óceánba bujt s a sárga köd, mely a nap égő sátorából verődött fölfelé, elfoglalta a szemhatárt s magába fojtott minden világosságot — egy csapásra este lett.

A nagy uszóház száz szemével kémlelt ki az *Arany kapura*, *) kis kerek szemeivel, melyek mélyen belenyultak testébe.

Szemben a hajóval, a part oldalán, kigyuladtak San-Francisco lámpásai; tarka tűzükkel itt is, ott is a hegyoldalon fel-felcsillant egy-egy szem, sárga, majd piros lánggal égve.

A tiszta ég mélyében fehér csillagfény ragyogott, sápadt, egyhangu fénynyel; míg a hegyoldal őrszemei mind fényesebb, ragyogóbb rakétaszínekkel pislogtak a hajó felé. S az egész tarka-fényű hegyoldal csak olyannak tetszett én előtt, mint Aladdin ezeregyébeli tündérkertje, ahol olajlángok égtek a tarka-tűzű drágakő-mécsekben.

Mikor a hajó teste a kikötőparthoz ütdődött

---

*) Aranykapuskert és öböl San-Francisco mellett.

s előjöttek a viaszsárga emberek onnét a hegy hajlatából, az ő különös voltuk, árnyékszerű megjelenésük, csoszogó lépteik magukkal ragadtak, magukhoz csaltak, oda, a hegyoldal lankájához, ahol a város testét — mint egy nagy, sárga folt — fekszi meg a *China town*.*)

Annak a hegyoldalnak sárga talajából nőnek ki ezek a mozgó viaszbabák, kiemelkednek egy kissé — csak egy arasznnyira — leélik életüket, aztán ismét visszabujnak — vissza a sárga földbe.

Egy vezető várakozott ránk az utcásarkon, kinek tanyája éppen ott volt az utca szögletén s mintegy kapuul szolgált a sárga birodalomhoz. Vezetőtársul fekete lompos kutyát hozott magával, mely ügyesen futott előttünk a szűk sikátorok között. Mikor egy ház hasadékan eltűnt a kutya, mi is utána bujtunk.

Sötét, szűk folyosó volt, mely mélyen belapult a falak közé s egy lépcsőszárnyba ütődött. Lassan fölfelé mentünk a lépcsőn s fokról-fokra erősebb lett az a mondhatatlan szag, mely onnét a lépcső pihenőjéről ereszkedett alá. A pihenő kissé kiszélesült, aztán kétoldalra nyilva, utat szabott a ház belsejébe.

Valami nyitott folyosóféle volt s arasznnyi udvarra nézett, amelyet egyszersmind szemétködörnek is használtak.

A fal és a folyosó épp oly szurtos volt, mint maga a ház, amelyen keresztül ette magát a pizsok. A falon helyenkint négyszögletes nyílások látszóttak, melyek elé ajtótabla támaszkodott. A fa hasadékan pislogó világosság szűrődött ki, alig éledezve, amint belefuladt abba a gőzös füstbe, mely megrohasztotta a ház levegőjét.

Koronkint egy-egy ajtó fölnyílt s a kriptá-

*) A chinai város.

szerü falüregből kicsoszogott egy sárgaarczu alak s aztán puha léptekkel, mint a kísértet, hosszú czopfját magával czipelve, ellebegett a folyosó labirintján.

Benéztünk egy ilyen tanyába, mely mint a kriptasír, mélyen alája bujt a falaknak. Az ajtónyílásra a deszkalóczán levő alak lassan megmozdult s mintha dróton vezetnék viasztestét, remegve fölemelkedett, szemével felénk nézett, de nekem úgy tetszett mintha messze, nagyon messze nézne. Lábai lassan alája csusztak s ő ülő helyzetében két kezére támaszkodott, mint valami Budha istenség. Majd az egyik keze ismét megmozdult s a párna mögött kaparászni kezdett; mire visszareztett kezével, magával hozott egy vastagfejű ópiumpipát.

Ránk sem ügyelt többé, gépezete működni kezdett, ópiumot gyömöszölt a pipa torkába s az olajmécses fölé hajolt.

Vastag füst verődött föl a lócza fölött s a füstön keresztül — mely erősen fojtogatni kezdett — ismét ránk bámult a sárga ember kerekre nyílt szemeivel; szempillája csak néha csukódott le nagy, nehézkes mozdulattal s aztán megint kinyílt s a sárga fejből kibámult a merev szem. Egyszerre csak hátra csapta magát s pipája a földre zuhant. A vezető azt mondta, elaludt. De szemei nyitva voltak s mozdulatlanul néztek föl a levegőbe. A lócza alatt egy kácsa hápogása hallatszott meg szárnycsattogása, amint verdeste magát szűk kalitájában.

Leszálltunk az udvar aljára, ahol évek óta rohadt a szenny és azt a sok összehordott piszkot a szűkreszabott falak még fulasztóbbá tették. S mintha ebben a talajban élne az a rettenetes erő, amely a sárga embernek szájába adja az ópiumot s dögletes lehelletével beléjük fujja azt

az undorító kóranyagot, amelytől a viasztagok darabonként hullanak le az élő testről.

Egérutat vettünk a szemétdombról s átkerültünk pár házfalon. Már messziről hallatszott a közeli ház belsejéből egy dúdoló énekhang, amely ajtónyikorgásformán tört utat magának. Fölmentünk a létralépcsőn a tornácra, amely az ajtók előtt végigfutott. Megálltunk az ajtó előtt, amelyben ágya szélén ülve énekelt a sárga ember — énekelt rendületlenül. Egy arczizma sem rándult meg, szempillái nem rezegtek, ő csak nézett maga elé és nem törődve semmivel fujta magából a rövidtagu szavakat. Színész volt s monológra készült.

A folyosón át behatoltunk a ház belsejébe s fokozatosan erősült a zaj, fűlértő sípok sikoltva szóltak s az ütőhangszerek recsegve csapódtak össze, — egy csarnokhoz értünk, mely a szinpadra nyílt.

A szinpad — egy széles nagy dobogó, — mely egyrészt nézőtérül is szolgált, magába foglalt mindent. Ott verték a hangszereket olyan kiméletlenül, egy-két mozgó sárga alak ott dudolt és típegett szegletes mozdulataival, s a zsinórmester is, aki leszorult az emeletről (a konyhát tették oda) ott működött láthatólag.

A darab közepére értünk csak oda; már hét napja tartott s még hét nap volt hátra. Hosszu kaftánba bujt alakok jártak-keltek a szin közepén s kísérteties, hápogó hangon fújták szerepüket. Mikor távozóban voltunk, az oldalajtón előlépett a jós és alt béka-hangon kuruttyolni kezdett.

Kint az utca szegletén ácsorgott egy sárga csapat — a fűszeres bolt előtt (egy fakalitka, mely beszorult a kapubejárat alá). Egymásra rakva feküdt a sok csemege, négy éves ruczatozás és fölszelt patkánypecsenye. S a sok rothadó hus szaga, mely undorítva üzött onnét el — oda csődítette a sárga

embereket, s azok körülállva a szűk ketreczet, boldogan szívták föl a csemege illatát, aztán megittasulva ez ingyenczségektől, puhán totyogó léptekkel, végig huzódtak az utca hosszán, megtöltötték a templom belsejét, melyből mintegy füstoszlop kavargott ki az ördögüzők fojtó füstje, aztán leverődött s szétterült utcahosszat. S ebben a fojtó levegőben, amely bizonytalan színnel homályosult az ember-arczok körül, mozgott a sok viasz-baba, szegletesen, ügyetlenül, mintha felülről vezetnék tagjaikat.

Ritkán, szállingózva jöttek, majd kis csoportok bujtak ki a falrakások alól, aztán egyszerre megtelt az utca sárga fejjel s az egész tömeg, mint egy sárga folyó hömpölygött a város felé, ahol egy széles utcán belefuladt a lüktető Avenuebe.

Itt véget ért a birodalmuk, szétmosódtak, szertefolytak, csak néha rezgett elő egy-egy a sokaságból, amint egyenest, mint a madár, visszahuzódott tanyája felé. S ott a szirtoldalon, mint a szirti fecskék, bebujva a kő-üregekbe — szemben a sárga óczeánnal, — lefutják arasznyi életüket s aztán visszabujnak a sárga földbe, társaik meg — mint a szirti fecskék — befalazzák őket a szikla-partba.

nyu
nem
ott a
léje
volt,
azok
Szer
mag
egy-
tek,
lett
szár
bőrü
s az
föl
una
elva
locc
rette
ott
min
hozz

San José.

Kimentünk a Csendes-óceán partjára, mely nyugodtan simul oda a partszegélyhez, mintha nem volna benne semmi abból az óserőből, mely ott a tenger közepén hörögve léleklzik, a mint feléje csap a szél. A tenger egész felülete oly sima volt, mintha egy finom hártya ülne rajta, mely azokat a gyöngéd ér-ránczokat semmivé vasalja át. Szemben velünk egy pár száz méternyire felütötte magát a víz tükréből két idomtalan sziklafej, melyen egy-egy fókacsapat, mint megannyi szörnyszülőttek, sütkéreztek a verőfényben. Mintha jól kifejlett husos pióczák volnának, úgy nyüzsögtek ott szárogatva magukat, míg aranysárga lett átázott bőrük. Néha egy-egy nehézkesen felemelte fejét s aztán unottan kitátva száját, hörögő hangot fujt föl magából, mintha mondaná: „Nagy Isten, de unalmas a te világod!” Aztán egy-két tipegessel elvaczillált a szikla széléig s a sima víz nagyot loccsant, míg eltakarta a szörnyeteget. Nem szerettem őket nézni, nem is az ő kedvükért ültem ott a parton, hanem azért a fenséges vizért, mely mindig ki-kicsalt maga mellé. Sokszor kimentünk hozzá, s az mindig oly fényes látvány volt, akár

napkeletkor találkoztam vele, akár teli holdkor, mikor ezüst pikkely hullt finom vízbőrére. Egyszer Santa Cruzban kissé tovább néztünk, mint kellett volna, mert visszatérőben vettük észre csak, hogy a vonatösszeköttetést elbámultuk.

Végig mentünk ezen a kis város-tanyán s egy istálló-fészer előtt megtaláltuk emberünket, ki majd kiment bennünket fatális helyzetünkből.

Szavahiheő embernek látszott s esküdözött, hogy elszállít bennünket San-José-ba, a honnét másnap tovább mehetünk.

Megkérdeztem: -- Ismeri az utat?

— Hogyne, Sir, a nagy erdőn vezet keresztül!

Helyes kis kocsi volt az, mely elé befogták azt a két kanadai lovat s a hintó ernyője alatt kényelmesen elfértünk a puha bőrülésen. Kora délután volt, mikor kirobogtunk abból a kis városból, melynek néptelen utcáján nagy árván végig futott egy-egy street-car, éles csengetéssel fölverve a lassan lüktető, alvó várost.

Még jó magasan járt a nap, mikor a hegyi úthoz értünk, mely közel a tenger mellett kapaszkodik föl egy síkságra, honnét aztán befordul, neki vág a kéklő hegyeknek.

Egy kis joujou-vasut sineit kerülgettük egy ideig, aztán keresztül szeltük azt a két vékony vassínt, mely alig volt vastagabb, mint egy jóra való távirtdadrót, a mint végig feküdt a földön. Minő miniatűr ország lehet ez a völgy. Talán már átmenet ahhoz a filigran világhoz, mely ott a nagy tengeren túl fekszik: a hol kis szandalczipőkben puhán lépdelnek azok a japán porcellán-babák.

Leértünk egy völgy fenekére — a vasuti sin jó messze elmaradt — a kocsis megállt és mi leszálltunk, mert úgy mondta: „Itt tanyáznak az óriás fák!“ A völgy mélyében ingoványos víz

csillag
tűl.
oldal
csak
vére
miko
mely
ide,
ilyen
egy

alig
előtt
csak
egy

tudta
volt.
mely
S ot
felve
hang
mint
Oly
az
mely
össz
voln
faka
föln
csali
mely
Az
daln
még
kis
min

csillogott, mely fölött deszka fahid hajolt keresztül. Két gyökér karfa volt rajta, mely a két partoldalon megtámaszkodott, úgy, hogy az egész hid csak úgy lógott a levegőben, hogy a szél kedvére játszhatott vele. Egy kissé ingott és ropogott, mikor egyenkint átkeltünk ezen a szalmaszál hídon, mely valahonnét a hangya birodalomból tévedt ide, hol az újművű viaduktokat a hangyalakók ilyenekkel pótolják. Az egész oly csepp volt, hogy egy emberalak is óriásnak tetszett rajta.

A túlparton sűrű csalit volt előttem, melyből alig lehetett bármit is látni. A kocsis ügyesen járt előttünk, egy-két lábnyomot követve s egyszer csak előttünk voltak az „óriás fák” úgy, a mint egy csoportba bujtak.

Ilyen nagy tömegben élő fát elképzelni sem tudtam. Megkerülni őket maga egy kis utazás volt. Az egyiken át egy avenue vezetett keresztül, melyen egy embertörpe kényelmesen átmehetett. S ott a fák talpánál — a meddig az eső pora is felverődik — emelkedett egy embertanya, egy kis hangyaboly, egy pár léczből összeütve, melyre mint a szalmaszálak, ráfedődtek a dúczgerendák. Oly különös ellentét volt az a faóriás, melyet ez az őserdő szült, meg az a kis deszkakunyhó, melyet itt az emberi kéz összerakott. S mintha ez összes emberi alkotás csak ilyen favázás kunyhó volna, ahhoz a nagy erőhöz, mely ezeket a szörnyfákat föltáplálta. A mint ottan egymás mellett fölnyúltak, messze kiverődött koronájuk abból a csalitberekből s végig nézett az egész vidéken, mely talpa alatt, mint egy liliputi világ elterült. Az út az óriásoktól visszafelé megint a törpe birodalmon vitt át, mely a nagy fák után méreteivel még kisebbre szorult. Sokaig koczogtunk azon a kis csempészúton az erdő között, de San José még mindig nem akart eljönni, pedig a naphól sem

látszott már más, mint a mi fönt akadt meg a fák tetején. Egy kissé nedves volt a levegő s estszürkülettel a köd is előkerült a fák ágai alól, mire aztán sötét lett, nagyon sötét. A kocsis egyhangulag csettegett nyelvél, csak néha kiáltott fel, egy-egy hangosabb „get up“*) nógatással, s azok a szegény lovak fáradtan baktattak a koromsötétségben. A kocsi féloldalt dőlt, valami tuskóba ütődött, a lovak visszaszöktek s mi kiugráltunk a kocsiból. Lábunk alatt csemcsegett a sár s mint egy jó, híg kocsikenő, úgy ragadt a ruhánkra fel. Föltámogattuk a kocsit, mialatt a kocsis gyufát gyújtott és keresgélni kezdett; aztán egy kis idő múlva beismerte, hogy nem tudja az utat.

— Hisz úgy mondta, sokszor járt erre!

— Dehogy, ez második utam, az első pedig régen volt!

Egy pár gyufa csillant fel, aztán felpakkoltunk újra és mentünk a bizonytalanságban előre!

Az erdő fái úgy összebújtak abban a sötétségben, hogy az útból nem látszott egy tenyérnyi sem, csak a lovak taposása a híg sáron jelezte, hogy csapáson vagyunk.

Órák múltak, míg valami kunyhóhoz értünk, hol az a két favágó, a kiket felzavartunk alvásukból, megnyugtattott bennünket s arra a sárba süppedő két nyomra rámondta: „That is the right way!“ (Ez a helyes út.)

Ügetni kezdtünk, az út emelkedett, egy kis patak medre kanyargott mellettünk, de aztán mi felkanyarultunk mellőle s az mélyen belevágta magát a völgy aljára. Az a muszlin köd nem akart oszlani köröttünk, úgy hogy a hold, mely nagy erőlködve a hegygerincz fölé került, nem birt erőt venni rajta. Az út folyton fölfelé futott, mindenütt

*) Rajta!

a partoldalon csuszva, úgy hogy a völgy már mint egy nagy szakadék maradt el alattunk. Néha oly merészen szaladt neki az út a völgy partjának, hogy már úgy tetszett, hogy zsák-útba fut, mikor egy fenyő mellett tovább kigyódzott a hegy-part felé. A lovak baktattak a sötétben, de az út mind fölfelé tartott; a kocsis a ködöt szidta, de azért esküdött, mindjárt a „summit“(*)-on leszünk. S az a „summit“ csak nem jött, pedig az éjféli is elközelgett.

Azt hiszem, éjféli volt a jel, mikor a köd oszlani kezdett; visszamaradt, mintha fátyola lehuzódnék rólunk. A fenyők is megritkultak, a hegytető kopáran állt előttünk és a hold bevilágította ezt a vad vidéket.

S mintha közelebb értünk volna a holdhoz, vagy valami elátkozott, kihalt vidéken vándorolnánk át, oly néptelen volt a föld s a hegytető oly kopár. Egy kanyarulatnál ijesztően meglátszott a völgy mélysége s föltárult a katlan gyomra.

S az egész völgyet vastagon megülte a köd, s fodros tömegében, a mint megvilágította a hold, olyan volt, mint egy fehér tenger, mely mozdulatlanul megdermedt vízcseppekkel fekszik szűk medrében.

S oly könnyűnek látszott az egész ködtömeg, mintha csak a hullám fehér habtajtja került volna ide, aztán tejfehér színével és lehellet-könnyűségével dermedt volna meg. Különös látvány volt, a mint a völgyet betemette az a fehér semmi-ség. Talán a földképző időkben kovályogtak ilyen fehér gőzfoszlányok, a melyből ez fenmaradt, ide szorult s itt megpihent.

A hold a pusztá táj felett, kiélt képével fönt

---

*) A hegy-gerincz, vízvázalstó.

lebegett és a vadon kihalt sivárságával megadta a képhez a milieut.

Fölfelé mentünk, még följebb, még közelebb a holdhoz, mely hideg fényt szórt le, erre a nedves ködös földre. Végre elértük a rég várt hegytetőt, a „summit“-ot. A kis kocsi épen a gerinczen állt s mindkét oldalon a feneketlen völgy, melyekben lent ült a tajtfehér köd, fölszakadó fodros hullámokkal — mozdulatlanul.

Flamarion innét vehette képeit, melyek óriási fantáziájából szűrődnek elő; s most az a hihetetlen, lehellet ködország, hideg színű képeivel, melyeket ő elképzelt, itt megjelent valóságban előttem.

Get up, get up! A kocsis nógatni kezdte lovait s mi átkeltünk a hegytetőn és lefelé futottunk. Az a kis kocsi ugyancsak nagyokat csapódott, a mint a hirtelen kanyarulatnál irányt cserélt az út.

Még egy ideig szép volt a vidék, a mint a hegyhát mindjobban nőni kezdett, mialatt mi süppedtünk a völgybe alá, de aztán ismét ránk huzódott a köd s oly sötét lett, olyan ködös sötét, mely eltörli az alakokat s idomtalan tömeggé olvasztja őket össze.

Egy korlát szaladt az út mellett, majd egy hidforma deszka-dobogó szelte át a vizmosást, míg lassan-lassan emberlakások jöttek elő. Egy kis falun keltünk át, mely már a völgy aljánál feküdt, aztán síma lett az út, mely végigfeküdt azon a síkságon, mely innét a hegy lábától befelé húz a Nevada-hegység felé.

Kis kerti gazdaságok látszottak néha homályosan s aztán messziről erős fény tört elő, a mint a gyenge ködön át csillogni kezdett.

elő
fén,
más
ban
szir

Egy félóra múlva odajártunk a nagy Hotel elé, mely mint egy paradicsombeli tündérpalota, fényesen jelent meg előttünk; mintha ez is valami más planetára való lenne, mely azonban gyorsabban forog, mint a föld, gyorsabban él és tarka-szinű fénynyel ragyog.

Florida.

A keleti part mellett, lefelé csuszik egy hosszú hegység a déli golf felé, míg aztán egy lába beleszalad a tengeröbölbe, a másik meg mintha ráülne a víz színére, ott lubiczkol a rákterítő körül. Az egész Florida úgy uszik a víz színén, mintha egy lassan alámerülő földhát volna, melyen már-már keresztülcsap a sósvíz, a mint belevész az Indian River *) apró szivornya nyulványaival. S ez a vizibirodalom, mely csak alig van odaragasztva ahhoz a hatalmas nedves testhez, ez az a csodaország, melyen fönt lebegnek még a bülbül rózsák és a bólogató fejű pálmák mozduatlanul hajolnak össze, míg alattuk pár arasznyira csak, lassan szivároghatva vándorol a víz nyugatról kelet felé. Egy czifra tornyu fapagoda volt a vasuti állomás, sárga és vörös bélű fából összeütve. Előtte egy csapat vászonfedelű gig várakozott s a duzzadt ajku néger kocsisok, előre csucsorított szájjal, éhesen lesték a passangere-

*) Floridát az Indian River északról délfele övezi.

ket, c
nigro

öltött,
húsos
ingová
Stanle
fekete

tolták
nyok
S a m
testhe
tek. „
enyhe
öserd
felnőtt
volna
tenger
felé, n
szerét.
hotel.
mint ö
minde
dérpal
egy ke
Majd
pesitet
huzva
óriás
mintha
pólusa

arab s
színek

ket, csakúgy, mintha egy fia-alligátor tátogna a nigro pecsenye után.

Állni látszék az idő, a nap derült képet öltött, s a tiszta levegőben pálmacsoportok s a húsos, buja kaktuszok, őserővel verődve fel az ingoványból, olyan képet adtak, melyet csak Stanley élvezhetett mikor keresztül törte magát a fekete birodalmon.

S a vadonból kupolák, karcsu minarettek tölték föl fejüket s szerte szórva, szeszélyes tornyok jelentek meg egy-egy pálmakehely mellett. S a mint az ut sárga porondján felé mentünk, egy testhez nőttek oda az összes kupolák és minarettek. „S tündérpalotának bizonyára hinnéd, mit az enyhe szél tova lehel innét“, a mint fölélédvé az őserdő felől, arrafelé csap, hol a Ponce de Leon*) felnőtt a buja talajból. Mintha egy mór palota volna az egész fogadó, mely átvándorolt tul a tengerre, aztán szépen lefelé csuszott a trópusok felé, magára szedve a buja égalj minden csodaszerét. Egy merész ember ötlete volt az egész hotel. Ide a rengetegbe, ahol nem volt semmi más, mint összefonódott fa és pálmaerdő, — messze minden fehérember-tanyától — felépített egy tündérpalotát, aztán lehozott hozzá onnét északfelől egy keskeny utat, melyen két sinszál szaladt. Majd újra délfelé ment, szöcske lépésekkel benépesítette a keskeny partot, mindenütt maga után húzva azt a két vasszálat, mely föl ér oda, hol az óriások tanyája van. S most már csak úgy játszik, mintha egy jóllakot spongyát csavarna ki, mikor pólusain a milliókat tetszelegve fölszippantja.

Estefelé a hotel udvarában jártam, a hol az arab stílusú falak között, virágok nyíltak exotikus színekkel és a tunya kaktuszok húsos testükkel

*) A legnagyobb floridai fogadó.

fatörzsként emelkedtek ki a földből, keresztalaku lugos futotta be a kert közepét, mely alatt vízugarak csobogtak föl a meglapuló medenczéből. A villanylámpák meg szép színekben égtek és oly csönd volt s az ég fölöttem oly csillagos, mintha az egész nem volna más mint egy mesteri kép, mely az Ezeregyéj meséje után készült. Reggel ugyanaz a ragyogó nap üdvözölt, mely előttevaló nap naphosszat rám sütött. A tenger felé mentem, melyet egy keskeny földél eltakart.

A hosszú czölöphidon közeledtem a tengerhez, ahhoz az örökké bűgő hangszerhez, melynek hangszálait egy nagy lélekzetű erő fújja. Az a bús czölöphid csak olyanforma volt, mintha egy hosszulábu csibor szurkálta volna le lábait, hogy keresztülérje az Indian Rivert. Alig értem a hid közepére, mikor a folyó kanyarulatánál előtűnt egy magas alak, a mint állva futotta végig a vízszínet, aztán utána jött még egy-kettő; fejükön magas strucztoll lobogott.

Gyorsan közeledtek, szinte futva jöttek a víz színén ezek az exotikus alakok, s aztán, mikor átbujtak a hid alatt, lehámlott róluk minden csuda s az a két lady, meg az a kemény kalapu yankee nagy nyugalommal hajtotta tovább vízbicziklijét.

A tenger és megint csak a tenger volt előttem, s mikor leültem a finom homokra, hogy elnézzem azt a felséges sivatagot, kis vörösfrakku madarak szálltak le mellém és játszadozva csipogtak a verőfényben. Egy-egy kék kabátos veréb-fajta madár is elvegyült a társaságban, majd fölverődve, elszálltak egy kórósásra, a honnét csodálkozva elnézték, a mint a tenger fölējük földagadt. Sohasem éreztem magamat annyira idegennek, mint ebben a különös társaságban, pedig az óceán volt előttem, az én régi jó ismerősöm.

lefele
utja,
lant
böl f
másh
egym
dött
verd

tölté
mess
denü
mely
dölve

erdő
világ
mara
teng
vére
büsz
ebbe
tanu
csak

kany
felé
kere
gete
tek
bújt

Hat órákor indult egy gyorsvonat, mely lefelé futott a partoldalon. A rengeteg felé vitt az útja, keresztül az őserdőn. S itt is, ott is megcsillant a posványos víz az ingoványos talajon, melyből felkúsztak a gyökérfák, összefogódzva, egymáshoz támaszkodva. S az ívszerű lombsátorban egymást legyurni akarva, rengeteg tömegben verődött föl a palma s a nagyfejű kaktuszok egymást verdesték, a mint egy kis szél feléjük csapott.

A St. John folyó bujkálva szelte át a vasuti töltést és mikor a vonat a kis fahidon átszaladt, messze bemélyedt a látkör a vízszin fölött és mindenütt ott voltak a pálmák meg a szakállas fák, melyek hézagaikat összefonták, hogy egymáshoz dőlve megállhassanak.

Sötét lett egyszerre, a mint a vonat ismét erdőbe bújt, s az élő fal megfojtotta azt a kis világosságot, a mely még a naplementéből fennmaradt. Majd ritkulni kezdtek a fák s onnét a tenger sík színéről, fölkalimpált a hold, mint egy véres szarv. Ilyen bőrszine lehetett annak a büszke indián-fajnak, mely azelőtt itt tanyázott, ebben az uszó paradicsomban, míg meg nem tanulta azt a dalt, melynek refrénje most mindig csak az :

Boldogan birtuk ezt a tanyát,
Míg nem láttuk a fehér ember lábnyomát!

Jó késő volt, mikor a vonat egy merész kanyarulatot tett, s aztán háttal kezdett a tenger felé menni. Egy hosszú pókhálóhid jött, mely keresztülfeküdt az Indian folyón s aztán a rengetegben, mint kis gyémántkövek, csillogni kezdtek a villany lámpák ködszinükkal. S fényesen bújt ki egy fapalota ismét a vadonból, abból

a víztalajból, mint egy nagy nymphaea, mely széles levelével végigfekszik a tó vizén.

Mikor a vonat megállt ezen az exotikus helyen, a néger bell-boyok rohamléptekkel közeledtek a kocsik felé s vastag szájnyílásaikon skálaszerűen fújták: „Luggage please!” (Kérem a pakkot.)

A fogadó emeletén széles folyosó futott végig, mely kisarkalt oda, hol a tenger csendes bontogatta habfonatait. S a part-porondon leszurkált póznakarókról halavány fényt hintettek a lámpasorok, melyek egy sorba felfűződtek arra a hosszú drót kötélre, mely az egész partszegélyen végig vándorolt.

Minő különös volt az a tarka népség, mely a januári ég alatt ott mozgott a tenger fővényén! Szép infusoriák, tarka színű puhányok és mozgó kagylóalakok jutottak eszembe, melyek fölelevenedtek a *Csigák regényéből* s most éjestendre kijöttek arra a finom homokra, melyet lábuk elé terített az Oczeán.

Egy kis hintaszékre ültem, mely bólogatni kezdett alattam, s a mély, tiszta ég kupolája alatt, elnéztem ezt a bizzarr szokatlan látványt.

A folyosón zene játszott s ezek a „Tenger lakók” megunták a fővényését s megindultak a lépcsők felé. S mikor a közelség lerontotta róluk azt a csodás jelleget, még különösebbek lettek ezek az emberalakok, — néger nők és tropikus gigerlik. A néger ladyk sárga tollal fejükön, zöld selyem szoknyában, melyre piros derék simult, még különösebbek voltak valójukban, mint a milyennek őket ott a tengerparton elképzeltem. Öszszecsucsorított ajkuk ropogva mondta a „Yes“-t (Igen.) és fehér fogaik közül pattogva hangzott a „love”. (Szerelem.)

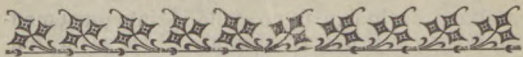
Elmenekültem onnét s egy keskeny uton

leszálltam az Indian folyó mellé. Szinte futva mentem, hogy elérjem a víz partját, a hol az a fenséges csend honol, mely napnyugatkor végig fekszik az egész birodalmon.

A víz mozdulatlanul feküdt a meder-ágyban; csak néha szökött föl a víz színéből egy-egy repülő hal s rövid ívvel felröppenve megcsillant a hold fényében, aztán ismét visszazuhant tehetetlenül a folyó mély vizébe.

Athén Amerikában.

Jég-hegyek közé érkeztünk meg Bostonba. Ez a szűkre szoruló város az, melyet a yankeek Athénnek neveznek; pedig az egész nem más, mint egy átplántált kis angol város, utczástól, ház-sorostól, sőt a táviró-drótokat is úgy hagyták lógni az épületeken, mint azt Yorkban láttam odaát az angol földön.

Sokáig kerestem benne Athént s hogy semmit el ne mulasztok, fölkúsztam a szabadság-szobor mellé, ahonnét kinyílik a vidék és végiglátni a város fölött.

Az a fehér márvány Cleopatra-tű-oszlop, amely Washington emlékműve után készült, ijedtében szinte bólogatni kezdett, amikor hangos szóval Athént kerestem körülötte.

Atnézve a házakasok fölött, egy pár kupola dudorodott föl a lapos házfödelek közül. És egy kopár halom tetején tárgallyak között fehérteni kezdett egy árkaós masszív épület. Végigmentem egy egész városrészen, amelyet csak fadeszkából takoltak össze, míg odaértem a márványlépcsők elé, mely a köépületben végződött. Fölmentem az emelvény tetejére, amelyről végiglátni azon a szé-

les, nagy Avenuen, amely odatorkollik, arra a kis kerti parkra, melyből aztán ez a márvány-épület kiemelkedik.

Messze bemélyedt a perspektiva az utca hosszán, mely vége felé elkanyarult, s egy-két kupolatető lebegve emelkedett ki a házsorokból.

Az utcán fekete tömegben húzott az embereket arra felé, hol a két kupola tanyája volt. Mintha zsinóron összefűzték volna azokat az embereket, úgy mentek a kupola felé egy lélekkel, egy akarattal.

Leszálltam közéjük, hogy megértsem azt a mozgató erőt, mely mint a légmozgás, keresztülhúzza rajtuk és „egy” szenvedély hullámával arra felé csapja az embereket.

S amint közöttük jártam, az Avenue tömött járdáján, éreztem, amint újra hatalmában vagyok egy nagy erőnek — amit csak New-Yorkban éreztem azelőtt s amely rohamlépésekben hajtja az embereket New-York utcáin és futó sietésre kényszeríti még az idegent is. Itt is, Boston utcáin is megtaláltam azt a nagy erőt, mely szinte egy akaratban egyesíti az embereket; teljességben éreztem magam körül annak a látáhatatlan erőnek hatalmát, mely ott volt New-Yorkban s itt újra megjelent előttem, — csak hogy alakja megváltozott.

Nem törték az emberek magukat a street carok után, nem rohantak egymáson keresztül „go ahead”) csatakiáltással; hanem mentek egy impozáns nagy tömegben az utcajárdán, azok felé a hagymafejű épületek felé, melyek kőoszlopaikra dülve, nehézkesen ültek a föld kérgén.

A hátunk mögött levő tömeg maga előtt tolt bennünket s mind közelebb értünk a lépcsős

*) Előre.

arkádokhoz. S mint a hangyaraj, mely bolyban futkosva tér vissza, úgy zsiszsergett a lépcsőfokon az embersereg, mely fölszállt a kapuk felé s aztán újra visszatódult az utcza földre.

Mintha egy nagy moloch ült volna ott a kupola alatt, akinek hívószavára megjelentek ezek a szolgálélek, akik az ő nagy erejének hatalmában vannak, s amint egyszer közelébe értek, nem tudnak többé elszakadni onnét, mert ez a szívó erő mindig visszaszippantja őket ide, ahol a tanyája van.

A kapubejárat mögött szélesen nyílt szét a perspektiva s az impozáns márványlépcső fejedelmi látványt nyújtott.

Mikor benyitottam a nagy terembe, melyre a kupola lehelletszerűen ráborult, abban a siri csendben ott éreztem azt az erős akaratot, mely ott a padosorokban ülő embereknek kezével forgatta a könyvlapokat.

Köröskörül a fal mellett könyv-könyvre állt föl s ott a padasztalokon oszlopmagasságnyira emelkedtek föl a könyvhalmazok, melyek közé besüppedt egy-egy emberalak, amint előrehajolva szívtá föl magába, ami a könyvekből felé áradt s ami ott lebegett mindenütt a kupola belsejében.

S az ajtók egyre fel-felnyíltak s új emberek jöttek, vagy pedig elindult egy-egy a méhkasból, két kezében megrakodva egy csomó könyvvvel, hogy aztán ismét visszatérjen ide.

Ujra kiértem az utcza levegőjére s már azt hittem, megmenekültem ama szédületes erő hatalmától, mikor a felém jövő emberek új szenvedélye ismét magával cipelt. Minden kézben könyv volt, akár keménykalapot viselt a könyv gazdája, akár strucztoil lebegett rajta, úgy hogy szinte kinézték az idegent, a ki kíváncsian, könyvetlen kézzel köztük elhaladt.

Követtem őket, velük mentem, magukkal

vittek s ismét szűk utczában voltunk. A boltokra figyeltem, amelyek két oldalt sorakoztak az utca hosszában. S amint lépésről-lépésre lefelé mentünk azok között a füstös téglaházak között, csak néha jött elő egy különös czímtábla, amely szinte el-
tűnt a sok „Bookstore“ fölírás között.

Megálltam egy ilyen kirakat előtt, amely igen egyszerűen volt összerakva. Egy oszlop „Quo Vadisa“, egy másik „Equality“, egy harmadik Davis regényeiből, majd Jókai és Longfellow. Az oszlopfők fölértek az üvegtábla tetejéig s abból a nagy tömegből nem látszott semmi izlés, semmi csinos összeállítás, csak egy hatalmas erő, mely a könyveket oszlopmagasságra fölrakta.

S mindez nagyban, hatalmas méretekben. Amint a könyvkereskedések végignyultak az utcahosszában, úgy azok a könyvpéldányok is fölemelkedtek oszlopmagasságnyra.

Bent pedig a könyvek levegője között az emberek kapkodva forgatták a könyvtáblákat s oly versenyszerűen olvastak belőlük, mintha ugyanazon erő szítaná őket, mely fáradhatatlanul hajtja a gépeket előre — szinte inszakadásig, abban az iszonyú küzdelemben.

Közel volt a fogadó s szédelegve mentem bejárata felé. Oly fáradtnak éreztem magamat; pedig valami különös belső erő hajtott s szinte égni éreztem magamat az utca levegőjében, abban a 27 fokos hidegben.

Fáradtan ültem le a „smoking room“ egyik karosszékére s a fejem kábultan alácsuklott. Kissé vágni akartam, hogy összeszedve magamat, ujra utra keljek. Egy durva lökés fölriasztott; haragosan néztem ébresztőmre s nem kis meglepetésemre a szálloda néger szolgája állt előttem és így szólt: „Figyelmeztetem önt, itt pihenni nem szabad.“

Fölugrottam s kabátomat magamra kapva, újra kint voltam az utca levegőjén, és éreztem, amint futólépésben siettem végig az utcán, hogy ismét égek, oly gyorsan égek én is, mint ezek a rogyásra hajszolt emberek.

Egy villámossra kaptunk fel, mely Cambridge felé haladt. Az utasok zsebéből előkerült a könyv vagy a „Monthly“ *) s én ijedten a Baedekert kezdtem szorongatni két kezemben.

Aztán házak jöttek, meg egy pár hid, mely végig hasalt azokon a megfagyott sivár vízsávonkon, melyek belenyultak ide a folyóvízbe, onnét a tenger felől és keserűvé zavarták az édesvizet.

Tisztességes távolság volt már mögöttünk, mikor a figyelmes kalauz, olyan bölényhangon, melyből kiérzett a „Brandy“**) karcza, felénk kiáltotta:

— University Harvard! (Harvard egyetem.)

Még egy pár blockot kellett gyalogolni a csonttá fagyott havon, míg rátaláltunk George barátunkra, ki most utolsó évét tölti a collegeben. Egy ily élő „Guide book“-al,***) könnyű volt áttekintést nyerni az egyetemről, mely pavillon-szerű épület a „Memorial Hall“ (a főépület) körül.

Azok a diáktanyák, melyek mint hercegi lakok városrészszerűen sorakoztak egymás mellé, voltak előttem a legérdekesebb dolgok, melyeket valaha láttam.

Minő akarat lakott abban a pavillon-laknyában, mely odaszegezte az ifjakat a könyvasztal mellé, míg körülöttük könyv volt a szekrényekben, meg kis polczokon, majd elszórva a kereveteken. S ezek a csupasz állu gyerekemberek

*) Folyóirat.

**) Égetett bor.

***) Utmutató könyv.

épp oly lelkesedéssel forgatták a könyveket, mintha a nagy könyvtár kupolája alatt volnának, ahol a közös szenvedély hajtja a tudományszomj után az embereket.

Végignéztünk egy pár lakást, aztán a „Gyors Pudding Club“-ba (Hasty Pudding Club) mentünk, ahol a közös társalgó belsejében ültek a klubtagok s a „Magasin“-okat bujtak. Kis görbeszárú pipák-ból szívták azt a speciális angol pipadohányt, melynek illata olyan jól illik nedves kinrusz szagához. Oly nyugodtan, oly figyelemmel forgatták a könyveket, mintha összeforrtak volna azzal az erővel, mely ott lakozott az ő tanyájukban s a „Magasin“-ok*) belsejében.

Es az egész klub-épület, az ő tökéletes felszerelésével, kis miniatűr színpadával, melyen nem egy „great man“**) kezdte pályáját, oly csodás hatással volt rám, hogy éreznem kellett, hogy abban az épületben lakik valami erő, annak a háznak van lelke.

Sok épület került még elé, míg végigjártuk azt a kis „study city-t“***) s a „Memorial Hall“ elé kerültünk, mely mint egy nagy fej, föltoalta fedelét s végignézett a házak fölött.

Ugy látszik, George barátunk szándékosan rendezte így a sétát, hogy először a Memorial Hall-t lássam meg s utoljára ismét ez álljon elé. Mikor bementem a „Hall“ belsejébe, csak akkor értettem meg, hogy ez a kezdet — és a végezet.

A magas kupola épület közepén széles teremfolyosó nyult végig, melynek két felére nevek voltak felvéve, fiatal tanulók nevei, kik elestek az „Észak-Dél“ háboruban.

*) Folyóirat.

**) Nagy ember

***) A tanulóváros.

A jobboldalon volt a nagyterem: a „Mensa Académica“, hol táplálják a szegény fiukat, hogy keresztül törve magukat a tanulóéveken, elérjenek a „Memorial Hall“ másik oldalára, ahol a promócziókra várva, áll a diszterem.

Amikor abban a nagy teremben voltam, amelynek kis dobogóján szokták befejezni ezek a „yankee-boy“-ok*) a student életét és elhallgatam George barátom lelkesülő szavát, újra éreztem valamit, valami különöset, s azt hiszem megértettem azoknak a fiatal óriásoknak intencziót.

Amikor elhagytam a Memorial Hall-t s ismét a város felé fordultam, ahonnet világosan kilátszott a könyvtár nagy kupolája és a téli nap rásütött arra a két kupolafejre, amelyek felé érverésszerűen mentek el az emberek faradhatatlanul és erős akarattal: úgy éreztem, mintha itt volna az a hely, ahol ennek az óriási országnak — ennek a gépországnak, — agyveleje dolgozik, a lelke él.

---

*) Yankee fiúk.

Utazási epilóg.

A zene megszólalt a födélzeten, valami indulófélét játszottak s a hajó lassan megmozdult a hobokeni kikötő partról, hogy elhagyja New-Yorkot. A zene hangjai lelkesítve szóltak, egy-egy utas ütemszerűen verte hozzá a taktust, némelyik dalolni is kezdett, de bennem nem tudott visszhangot kelteni az a trombitás banda, mely bucsuzóul tele tődővel fújta az indulót. A födélzet párkányához dőlve, szomoruan, mint egy szárnyaszegett madár hallgattam a zenét s néztem New-Yorkot, amint mindjobban és jobban betakaródzott abba a sötét ködbe, mely Európa felől jött erre felé s aztán szépen átölelve az óriás házakat, eltemette őket. Lassan usztunk ki a nyílt tenger felé, a köd mind sűrűbben, nehéz szárnynyal ereszkedett le körülöttünk, míg lassan bepólyázta az egész hajót. Valami megrecscent és a hajó megállt. A német tisztek futkosni kezdtek a födélzeten, egy pár káromkodott is s én éreztem, hogy újra Európában vagyok, pedig még onnét a „Sandy Hook“*) felől

*) New-York város előtt a világító-torony.

ide hallatszott a ködön át a gőz-sziren bugása, a mint koronként ijedten felsikoltott.

Majd egy napi munkájokba került azoknak a kis propeller-gőzösöknek, míg leszedték arról a homokzátonyról ezt a nagy hajót, melyre rávezette a köd, s melyre a gőzös egész súlyával ráült, hogy egy kissé megpihenjen.

Egész éjjel túlköltek azok a kis hajók — melyek mindenikében lakott egy kis lélek — míg hajnal pirkadáskor a nagy hajó is felbőgött, aztán ütemszerűen zavarva maga alatt a sekély vizet, neki vágott az óceánnak.

Mire fölértem a földélezetre, nem volt semmi abból a nagy földrészből, csak egy-két jajgató sirály, melyek kikísérték ezt a füstölő szörnyeteget a nagy óceán belsejébe.

Sorra maradoztak el, mindegyre fogyott számuk s úgy alkonyat felé köd lett belőlük is, szétfoszlottak, szerte szálltak s a hajó magára maradt árván, egyedül.

A sirályok visszatértek szép hazájukba, hogy lepihenjenek ott a fehér öböl partján, a nagy város lábai előtt.

Kedves sirályok, kedves fehérhasú lepke-madarak, Isten veletek!

Nyolcz napig szürke semmiség, ugyanaz a mozgó víz. A dohányzóban nap nap után egybegyült a társaság, füstölgették az erős szivarokat, majd beszélgetni kezdtek, aztán pedig — unottan, reménytelenül nézték egymást. Ha a gőzös egy kissé hánykolódni kezdett, akkor rendesen a hajókatasztrófák kerültek napirendre. Az egyik „cosy corner“-be *) mindig beverődött ez a kis társaság, mely egy irból, egy német dohány-liferánsból, két yankee-ből meg egy olasz doktorból állott.

*) Csevegő-sarok.

Az unalmat a „poker“-rel*) üzlék el s az a szegény vézna olasz doktor, nem tudott uralkodni magán, nagyokat ütött öklével az asztalra s aztán vesztett, vesztett tizenhat napig. A többi körötte meg oly nyugodt volt, legfeljebb néha nevettek föl azon, a mint az a vértelen talián izgatottan kékülni, sápadozni kezdett.

Kilencz napig usztunk már, mikor előtűntek az azori szigetek. Olyan jól esett a szemnek azt a kis földet látni, azután az egyhangu sivatag után!

Mindenütt a part mellett jártunk s a szigetek sorra vonultak el előttünk. Azok a kis falusi házak, meg templomtornyok, csak olyanok voltak a földélzetről nézve, mintha gyerekjáték kis festett házai lennének, szabályosan kiczirkalmazott ablakokkal meg egy-egy ajtóval a közép tájon.

Szépen meglátszott a hegyoldalon a sok szőlőlugas, a melyek — mintha fölfésülték volna a hegyoldalt — szabályos sorokban futottak végig a szigeten. Csaknem egyformák voltak azok a kis szigetek; csak az egyik furcsa nevű tola föl magasan a fejét, kúp alakra nyúlva. Szépen meglátszott a hegy alkatán, azon a csonka kúpon, hogy tűzhányónak készült, hanem lassan kiszáradt éltető tűzvére s most egy kis hamú kúp ráült a behegedt nyílás tetejére. Olyan volt, mintha arra a befonódó kúptetőre, még egy óriás rácsapta volna a gyertya-koppantót, mely aztán belekövült a talajba.

A tenger szép csendes volt, a tájék nap-sütött, úgy, hogy alkonyatkor mind összejöttünk a hajó végén, hogy megbámuljuk a napot, amint behunyja szemét.

*) A ferbli egy neme.

Fenséges látvány volt, amint az izzó cyklops szem a víz színét elérte, aztán belefulladt a tenger mély vizébe.

Másnap felhős égre virradtunk s ismét magunk voltunk az egész láthatárban. Délutánra egy kissé felnézett a nap s egy merész szivárványt húzott a távoli felhők táborába. Mind közelebb mentünk a szivárványhoz s onnét a felhők közül meg kibontakozott egy vitorlás hajó s aztán egyenest beleúszott a szivárványba.

Estefelé már türelmetlenül vártuk a világító fényt, melynek valahonnét, onnét Európa felől kellett erre felé nézni, de bizony jól közel volt éjjél, mikor a tenger sík vizéről föl-föl pislant egy szem, s aztán lassan körülnézve a tengeren, ismét lehunyta szempilláit.

Es csakugyan az a bágyadt fény, mely onnét kelet felől erre nézett, már Európa volt, a jól ismert, kiélt földrész. Valahol ott jártunk Spanyolország partjai körül, míg fölöttünk jól fönt feküdt Anglia, mely már átmenet a kontinensről arra a csoda országra. De az angol földet csak egy csatorna hasítja el a medve-testtől s így nem is jár előttünk századokkal, legföljebb — csak ötven évvel.

TARTALOM.

Két világ közt	...	3	A sárga ember	...	36
Az óriások városa	...	11	San José	...	41
Indián nyár	...	17	Florida	...	48
Modern titánok	...	23	Athén Amerikában	...	54
Far West	...	30	Utazási epilog	...	61

- 69—70. **Arany János**. Toldi. (Isk. kiadás.)
- *71. **Molière**. A fővénny. *Hevesi S.*
- *72. **Jókai**. Fekete vér.
73. **Plutarchos**. Perikles. *Kacs-kovics Kálmán*.
- 74—75. **Arany** kisebb költeményeiből. *Moravcsik G.* (Isk. kiad.)
76. **Spanyol elbeszélők**. *Szalai*.
77. **Nansen Fr.** Ejen és jégen át. I. A Fram utja. *Brózik K.*
78. **Nansen Fr.** Ejen és jégen át. II. A szánut. *Brózik K.*
79. **Gvadányi**. A feleskei nótárius. *Kardos Albert*.
- *80. **Braccio**. Pietro Carno. *Verga*. Parasztbecsület. *Radó Antal*.
81. **Mikszáth Kálmán**. Két elbeszélése.
82. **Coppée F.** Henriette. *Bottlikné Tölgyessy M.*
83. **Matilde Serao**. Leányok. *Tóth B.*
- *84. **Sophokles**. Antigone. *Kemenes (Kempf) József*.
85. **Ábrányi E.** Márcziusi dalok.
86. **Tolnai L.** A nagygyárosék.
- 87—88. **Arany**. Toldi estéje *Bánóczy J.* (Isk. kiad.)
- *89. **Glaciosa**. Borna szerelem.
90. **Heltai Gáspár** válogatott menéi. *Imre L.*
91. **Musset**. Tizian fia. *Marquis G.*
92. **Kielland Sándor**. Elbeszélések. *Ritók E.*
93. **Wells**. Világok harca. I. rész. *Mikes Lajos*.
94. **Ugyanaz**. II. rész.
95. **Kölcsey** válogatott versei. *Négyesy László*.
96. **Boccaccio** válogatott elbeszélései. *Radó A.*
97. **Keleti Gusztáv**. Idősb Markó Károly.
98. **Francozia** elbeszélők. II. *Ambrus Z. és Tölgyessy M.*
99. **Olasz elbeszélők**. *Tóth B.*
100. **Jókai Mór**. Szép Angyalok.
101. **Arany J.** Az első lopás. *Jóka ördöge, Komáromy L.* (Isk. kiad.)
- 102—105. **Arany**. Szemelvények Toldi szerelméből. *Moravcsik*.
- *106—108. **Shakspeare**. János király. *Arany*. (Isk. kiad.)
- *109—112. **Shakspeare**. Hamlet. *Arany*. (Isk. kiad.)
113. **Papp D.** Utolsó szerelem.
- *114. **Molière**. Botesinálta doktor. *Gabányi*.
115. **Virág Benedek** válogatott költeményei. *Zlinszky Aladár*.
116. **Murai Károly**. Mese-mese.
117. **Kerékpáros-katé**. *Korchmáros Kálmán*.
118. **Orosz elbeszélők** tára. *Ambrozovics Dezső*.
119. **Salvatore Farina**. Erősebb a szerelemnél. *Tóth Béla*.
120. **Cserei Mihály** Históriaja. *Angyal D.*
- 121—22. **Arany**. Katalin. Keveháza. Szent László füve. *Radnay Rezső*. (Isk. kiad.)
123. **Ibsen**. A társadalom támaszai. *Lázár Béla*.
124. **Coppée**. Adós fizess. *Regény*.
125. **Kisfaludy** válogatott regéi. — Csobáncz. — Tátika. — Doboz Mihály és hitvese. — *Szigetvári*.
126. **Tolsztoj**. Népies elbeszélések. *Szabó Endre*.
127. **Beosky**. Amerikába és vissza.
- *128. **Byron**. Kain. *Mikes Lajos*.
129. **Kóbor Tamás**. Elbeszélések.
130. **Kazinczy Ferencz** levelei. Szemelvények. *Dr. Váczy J.*
- 131—132. **Moeller**. Az aranycsináló. *Szerdahelyi Sándor*.
133. **Angyal D.** Bethlen Gábor életrajza. Számos képpel.
134. **Sipulusz**. (Rákosi Viktor.) Ujabb humoreszkek.
135. **Kazinczy**. Pályám emlékezete. (Szemelvények.) *Balassa*.
136. **Zöldi**. Színész-históriák.
- 137—139. **Arany**. Buda halála. *Moravcsik Géza*. Isk. kiad.
140. **Anatole France**. Régi dolgok. Elbeszélések. *Ambrus Z.*
141. **Poe E.** Rejtélyes történetek. Második sorozat. *Tolnai Vilmos*.
- *142. **Molière**. A kényeskedők. *Hevesi Sándor*.
143. **Thury Zoltán**. Urak és parasztlak. (Elbeszélések.)
144. **Arany**. Vojtina Ars poetikája. *Kelemen Béla*. (Isk. kiad.)
145. **Tinódi Sebestyén** válogatott históriás énekei. *Perényi A.*
- *146. **Tóth Ede**. A Toloncz.
147. **Szabóné Nogáll Janka** Mara és egyéb történetek.
148. **Kisfaludy Károly** víg elbeszélései. *Bánóczy J.*
149. **Kipling**. A Dzungel könyve. I. *Mikes L.*
150. **Magyar népdalok**. *Kovács A.* (Isk. kiadás.)
- 151—153. **Kempis**. Krisztus követéséről. *Pázmány*.
154. **Jókai M.** Ne nyulj hozzám.
- 155—156. **Esküdtök és esküdtbírák** törvénykönyve. *K. Nagy S.*
157. **Wells**. Az időgép. *Mikes L.*

158. **Petőfi.** Családi versel. *Szinyeyi F.* Képekkel.
159. **Tábori E.** Különböző történetek.
160. **Ouida.** Tonia. *Törökne Fenyvessy Szeréna.*
161. **Franczia elbeszélők tára.** III. *Ambrus és Hevesi.*
- *162. **Alschylos.** Agamemnon. *Váradi Antal.*
163. **Petőfi.** A helység kalapácsa. János vitéz. *Bánóczi.* Képekkel.
164. **Kipling.** Indiai történetek. II. *Marquis Géza.*
165. **Majthényi Flóra.** Spanyolországi képek.
166. **Verseggy Ferencz** vál. költeményei. *Madarász F.*
167. **Plutarchos.** Coriolanus Dr. *Kacs Kovács Kálmán.*
168. **Mindazentli G.** naplója. *Apor Metamorphosis Transylvaniae.* Dr. *Balló I.*
- 169—170. **Dosztojevszkij.** A játékos naplója. *Szabó Endre.*
171. **Petőfi Sándor** költeményei. Táj- és életképek. *Vajda Gy.*
172. **Barnum milliói.** *Domokos E.*
173. **Radó A.** Két olasz költőnő.
174. **Kenedi Géza.** Három elb.
175. **Jókai M.** Kiseb alkalmi beszédei. *Szinyei Ferencz.*
176. **Id. Ábrányi Kornél.** Jellemképek a magyar zenevilágból.
- 177—178. **Szemere-Maróczy.** A sakkjáték kézikönyve. Ábrákkal.
- *179—180. **Shakspere.** Coriolanus. *Petőfi—Radó.*
181. **Petőfi S.** vegyes költeményei. I. r. *Balassa J.* Képekkel.
182. **Heine** költeményeiből. *Endrődi Sándor.*
183. **Vanderheyem I. G.** Húsz hónap Abessziniában. *Brózik K.* Képekkel.
184. **Tarozai György.** Dönt vitéz Rómában.
- *185. **Jean Racine.** Phédra. *Ábrányi Emil.*
186. **Balassa Bálint** válogatott költeményei. *Erdélyi Pál.*
187. **Fatapenko.** Egy vén diák elbeszélései. *Ambrózy D.*

A teljes jegyzéket kívánatra ingyen küldi meg a kiadóhivatal.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium az 1., 3., 5., 8., 11 12., 19., 20. 21., 22., 26., 27. sz. füzeteket az 1286—1898. a. középiskolák, tanító-, tanítónő-, óvónőképző-intézetek, polg. fiu és leány-, felső keresk. és felsőbb leányisk. könyvtáraknak, a 30., 31., 32., 34., 36., 37., 38., 42., 43., 44., 46., 49., 50. sz. füzeteket a 3844—1898. sz. a. középisk. ifjúsági könyvtáraknak és ugyanezen füzeteket a 3935—1898. sz. a. polg. fiu., polg. leány-, az óvónő-, tanító- és tanítónőképző-intézetek, felső kereskedelmi és felsőbb leányiskolai könyvtáraknak, az 52., 54., 61., 63., 64., 65., 68., 69., 70., 71., 73., 74., 75. sz. füzeteket a 734—1899. sz. a. középiskolai, polgári fiu- és leány-, felsőbb leány, felső kereskedelmi iskolák, tanító- és tanítónőképző-intézeti könyvtáraknak, a 77., 78., 79., 84., 87—88., 90., 93., 94., 95., 96., 97., 101., 102—105., 106—108., 109—112., 114., 115. sz. a. 3656—1899. sz. a. középiskolák polgári fiu- és leány-, felsőbb leány- és felső kereskedelmi-, valamint tanító- és tanítónőképző-intézeti könyvtáraknak, a 120. 121—122., 125., 130., 133., 135., 137—139., 144., 145., 150. sz. füzeteket, a 4986/1899. sz. alatt a középiskolák polgári fiu- és leány-, óvónő- és tanítónőképző-intézetek, valamint a felsőbb leány- és felső kereskedelmi iskolai ifjúsági könyvtáraknak, a 146., 148., 151—153., 254., 260—261. sz. füzeteket a 2099/1900. sz. a. középiskolák, polgári fiu- és leányiskolák, óvónő-, tanító- és tanítónőképző-intézetek, valamint felső leányiskolák és felső kereskedelmi iskolák ifjúsági könyvtárainak beszerzésére ajánlotta. — Ugyazintén Budapest székesfőváros Tanácsa a 27563—98. sz. végzésével a Magyar Könyvtár iskolai czölöknek megfelelő füzetait a fő- és székvárosi polgári felső kereskedelmi-, felsőbb leány- és főreáliskolai ifjúsági könyvtárak számára való beszerzésre ajánlotta.

LAMPEL R. (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedése

Buda pesten, VI. ker., Andrássy-út 21. szám.

Nyomatott Wodianer F. és Fiaival, Buda pesten.

otokos E.
költőnő.
rom elb
almi be-

61. Jel-
világból.
6021. A
brákkal.
riolanus.

költemé-
spekkel.
yeiből.

Husz hó-
621k K.

Dönk

ira. Ab-

alogatott
il.
621n diák
621s D.

., 3., 5.,
898e. a.
flu és
30., 31.,
4-1898e.
eteket a
- és ta-
yiskolai
74., 75.
leány-,
6képző-
95, 96.,
899e. sz.
első ke-
áraknak,
150. sz.
leány-,
ány- és
51-153.,
polgári
k, vala-
ikönyv-
főváros
olai czó-
kereske-
számára

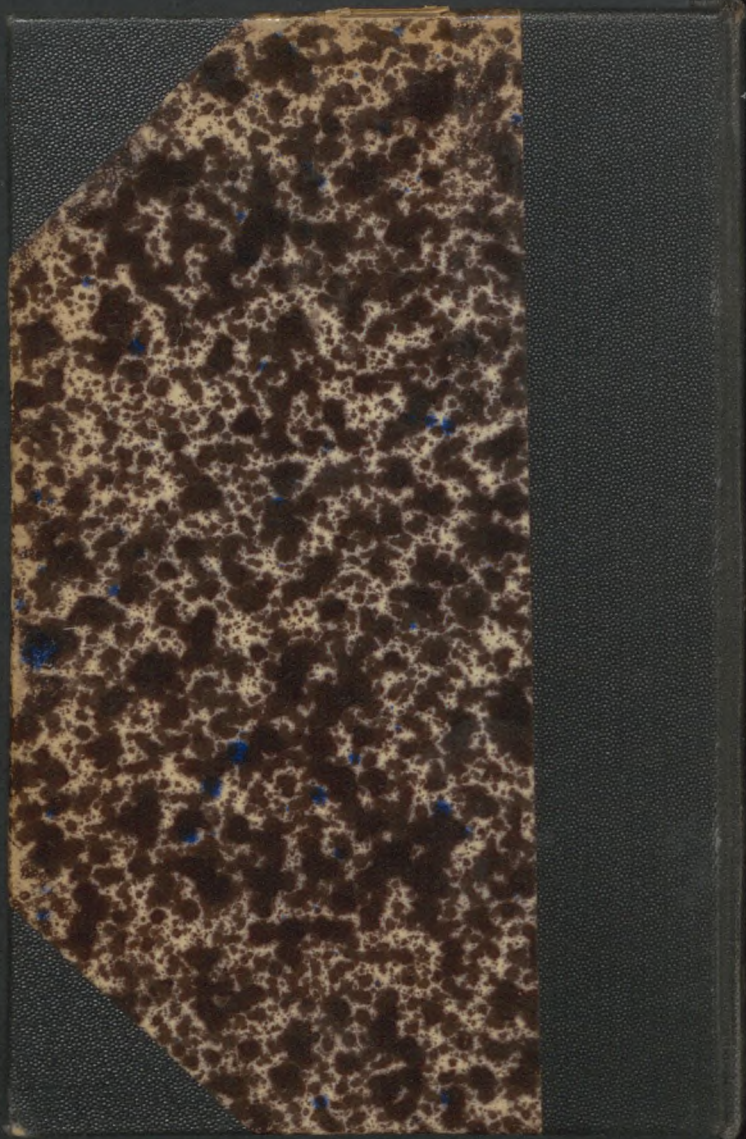
skedése

en.

N.M.

MAGYAR KÖNYVTÁR 303.